

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 100

Haziran 2022

Editör: Burak Sarı

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Canan Çam Yücel

Web Sorumlusu: Can Deniz Balkaya, Ramazan Derin

Web Teknik Destek: Burak Sarı

Sosyal Medya Sorumlusu: Dilek Başar Açlan

Yayımlayan: Engelsiz Erişim Derneği

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eehdergi@engelsizerisim.com

Facebook: www.facebook.com/eehdergi

Twitter: www.twitter.com/eehdergi

Youtube: www.youtube.com/channel/UCYxPXyFBI1mOlsPKTcuFafw

İçindekiler

Editörden.....	1
Kalıp Yargılar Birazcık Törpülenmiş Sanki	3
Çocuktan Al Haberi.....	6
Vortex.....	8
Hıçkırık Üzerine Değerlendirme.....	13
Hop-Çiki-Yaya Polisiyeleri'nde Öteki.....	17
Güneşin Rengi Ne?	20
Karşılaşmalar.....	23
Hocam Az Kalsın Bedava Yemek Yedireceklerdi Zorla!.....	25
Mikro Saldırganlıklara Karşı Neden Tepkisiz Kalınır?	28
Anneçğim Senin Paranı Neden Almadı?	31
Üstenci Bakışla Mücadele Etmek	33
Dokunulmazlık Hakkı.....	35
Yine Bir Ayrımcılık Hikayesi	37
Hadsizlik Çok Güzel Gelsenize!	40
Herkese Canı Gönülden Saygılar	42
İki Tanık Dayatmasına Karşı Mücadelede Bellek Yenilemek	48

Editörden

2014 yılında, sesimiz yeni soluklarla buluşsun diye internetin sokaklarına savurduğumuz sayfalar dev bir kuleye dönüştü. Sesimize eklenen sesler, ayrımcılığa ve sağlamcılığa karşı güçlü bir koroya dönüştü. 100. sayımıza ulaştık. Diyor ya şair:

“Tam yüz bin elim var
Yüz bin elle dokunurum
Sana, İstanbul’a.”

Bizler de tam 100 sayı ile dokunuyoruz hayata ve okurlarımıza. Elbette 100. sayımız için güzel bir sürprizimiz var. Bizi takipte kalın.

100. sayımıza can sıkıcı gelişmelerle başlamak istemedik. Tesadüfen güzellikler bizi buldu. Ayrımcı uygulamaları bulutlarda gezen havayolu firmalarına rağmen yazarımız Sevgi Mart Göcen, sorunsuz bir uçak yolculuğu yapıyor.

“Sevgi’nin caydırıcı sertliği bu konuda rol oynamıştır” diye düşündük ama tanıdığımız en naif insanlardan biri olan Nurşen Korkmaz’ın yazısı bu tespitimizi boşa düşürüyor.

Meral Sözen’den güzel ve erişilebilir bir film değerlendirmesi geliyor.

Kadrolu eleştirmenimiz Gülcan Altun durur mu? 100. sayımızda da sesli betimleme değerlendirmesi yapmak istemiş.

Hop-Çiki-Yaya Polisiereleri... Yazının başlığı, yazarını ele veriyor. Eylem Yurtsever’den çok güzel bir kitap değerlendirmesi.

Güneşin yere düşen ışınları belki hayallerin yaklaşmakta olan gölgeleridir. Ali Çolak’ın güzel çevirisiyle bir körün bir görene, görsel bir olay anlatımına tanık oluyoruz.

Dergimizin en emektar yazarlarından Pınar Yavuz, yeti farklılıklarına bakış açısının nasıl şekillendiğini anlatıyor sıcacık kalemıyla.

Elif Emir Öksüz, o masum akademisyen görünümü altında neler saklıymış! Görenlerin arasına ajan yerleştirmiş. Ne güzel yapmış. Hep görenler mi bizi gözleyecek?

“Mikro saldırganlık” kavramıyla bizi tanıştıran Deniz Aydemir Döke’den güzel bir mikro saldırganlık yazısı.

“Anneciğim, neden senin paranı almadı?” Bir çocuğun zihnini yoracak kadar can sıkıcı bir mikro saldırganlık biçimini Dilek Başar Açlan’ın kaleminden okuyoruz.

Konuk yazarımız Nuri Turhan da üstenci bakış açısını irdeliyor.

Sürekli sokağın nabzını tutan Engin Yılmaz, dokunulmazlık hakkımızı savunuyor.

Gelmişiz 2022 yılına, hala engelliler için ayrı halk eğitim projeleri tasarlanıyor. Ayrıntılar Canan Çam Yücel’de.

“Hadsizlik çok güzel, gelsenize” diyor Burak Sarı. Ne demek istiyor sizce?

Gamze Sofuoğlu ise bir yazıya dünyaları sıgdırmış. Bizler de gidip tekrar okuyacağız.

Noterler Birliği ile girdiğimiz onur mücadelesini, konuk yazarımız Turhan İçli özetliyor.

Bulutların üzerinden, pardon Güneşin sofrasından, pardon 100. sayımızdan yaptığımız yayın burada sona eriyor. Sürprizimiz için takipte kalın. 101. sayımızda görüşmek üzere.

Kalp Yargılar Birazcık Törpülenmiş Sanki

Sevgi Mart Göcen

sevgi.mart@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Merhaba dostlar, bu ay tam 100'üncü sayıdan selamlıyoruz sizleri. Altı yıldır ben de dilim döndüğünce bir şeyler yazıp çizmişim buralarda. İyi ki dergimiz var, iyi ki buralarda kalemim özgür ve iyi ki sizler varsınız her ay bizi heyecanla bekleyip yüreklendiren. Sizlerle birlikte daha nice 100 sayılarda, çok daha eşit, erişilebilir, özgür ve aydınlık günleri konuşmak dileğiyle azıcık güzel, azıcık önyargılı bir şeylerden bahsedeceğim.

19 Mayıs haftası baronun düzenlediği turla Güneydoğu Anadolu'ya gittik. Oğlum, eşim ve kız kardeşimle birlikte katıldığımız gezide iki kez uçak yolculuğu yapacaktık. İşin aslı, geziden önce bu durum beni biraz gerdi. "Uçağa bindiğimde çocuğumu almak isteyecekler, bir sürü sorun çıkaracaklar ve gezinin başlangıcı ile sonu zehir olacak" diye düşünüyordum. Neyse, Antalya Hava Limanı'na geldiğimizde, kontrol noktasında uçuş kartlarımızı aldık. Tüm kontroller sırasında görevliler, oğlumla benim kartlarımızı birlikte incelediler ve hiç sorunsuz teslim ettiler. Uçağa binince, hostes yanıma geldi. Oğlum için bir can yeleği ve bebek kemerini getirdi. Bebek kemerini nasıl takacağımı gösterdi. Herhangi bir konuda yardıma ihtiyacım olursa, yukarıdaki butona basarak kendisini çağırabileceğimi söyledi ve gitti. Ciddi anlamda şok yaşadım. Bebeğimi kimseye teslim etmemi istemedi, bebeğimle birlikte uçamayacağımı söylemedi, uyuyan çocuğuma hoyratça kemer takmaya çalışmadı vesaire. Sanki rüyada gibi yaptım oğlumla ilk uçak yolculuğumu. Tabii yol boyu daha önce her fırsatta verdiğimiz kavgaların, mücadelelerin ve dil döküşlerin meyvesini yediğimi düşündüm. Öyle ya artık anlatabildik derdimizi, kendimizin ve çocuğumuzun sorumluluğunun bize ait olduğunu, çocuğumuza her birey gibi sahip çıkabileceğimizi ve çocuğumuzla birlikte yolculuk yapmanın bizim en doğal ve temel hakkımız olduğunu.

Dönüşte de yine aynı rahatlıkla tamamladık yolculuğumuzu. Yine hostes geldi, bebek kemerini ve can yeleğini teslim etti. İhtiyacım olursa kendisini çağırabileceğimi söyledi ve gitti. Ya ben çok iyi hosteslere denk geldim ya da hava yolları artık yavaş yavaş kalıp yargılarını kırmayı başardılar. Tabii ki ikincisini düşünmek istiyorum.

Yine bu gezide yaşadığımız bir olaydan daha bahsedeceğim sizlere. Gezi boyunca tüm tarihi mekânlara, çarşılarla, müzelere oğlumuzla birlikte ve çok doğal olarak biz de gittik. Gezinin sonunda bir abimiz, “Ya biliyor musunuz, otobüste herkes size hayran. Hiçbir yerden geri kalmıyorsunuz. Her şeye katılıyorsunuz; çocuğunuz da var üstelik ve grubun en önünde hareket ediyorsunuz. Üstelik çok eğleniyorsunuz” deyince, eşim de ben de şaşırдық. Yaptığımız şey öylesine doğaldı ki biz oraya gezmek, eğlenmek için gitmiştik ve gidiş amacımızın gereklerini yapıyorduk. O zaman bunda hayran olunacak ne vardı ki? Eşim, “Abi, ne var bunda? Biz buraya bunun için geldik” diyebildi ama sadece o kadar. Ama beklenti bizim tüm bunları ya da en azından yarısını yapmamamız, “Zaten körüz, bir de çocuğumuz var” deyip ortamda sorun yaratmamız; en önemlisi de mutlu olamamamızdı herhalde. Üstelik bunu dillendiren abimiz, eşimi de beni de çok yakından tanıyan ve bağımsızlığımızı, nasıl hayat sürdürdüğümüzü çok iyi bilen birisiydi. Ama onun beklentisi de genelle aynı yöndeymiş ki sesinden o şaşkınlığı ve yine göklere çıkarılışı hissedebiliyorduk.

Yazıyı bitirmeden, bir bebekle yolculuk deneyimlerimde ihtiyaç olan şeylerden de kısaca bahsedeyim. Yanınıza bol bol meyve alın. Gerçekten kurtarıcı oluyor. Hele de benim oğlum gibi et yemeyen bir bebekle Doğu gezisine gitmişseniz. Ayrıca mutlaka sırtına koyabileceğiniz mendil tarzı şeyler bulunsun yanınızda. Bebeğiniz emiyorsa, emzirme örtüsü tam anlamıyla kurtarıcı; canınızın istediği her yerde, üstelik ortamdaki kopmadan bebeğinizin karnını doyurabiliyorsunuz. Ben çok uzun zamandır kullanıyorum ve gezide de inanılmaz iş gördü. Benim kullandığım modelin arkasında kemer gibi bir mekanizması var ve kullanırken boynunuzun arkasından geçirip bağlayabiliyorsunuz. Böylece açılma ya da kayma tehlikesi de kalmıyor. Kullan-at bakım örtüleri de çok iş gördü. Hem bebeğinizin bezini değiştirirken serip “Etrafı batırdım mı?” endişesi yaşamıyorsunuz hem de minik kuşlar uyuduğunda yatırabileceğiniz kanepeler koltuk gibi bir yer olursa, battaniyesini serip sonra onu yıkama vesaire derdindense, bu kullan-at örtülerden serip üzerine yatırılıyorsunuz ve minik kuş uyanınca örtüyü atıp geçiyorsunuz. Bol miktarda ıslak mendil ve bazı markaların leke çıkarıcı bezleri var, onlardan bulundurmanızı öneririm. Özellikle bebeklerin üstlerinde oluşan lekeler için çok iş görüyor. Ben lekelenen kıyafeti çıkarıp değiştirdikten sonra leke çıkarıcı bezle silip çantaya öyle koyuyordum. Böylece hiçbir kıyafetinde leke kalmadı. Aksi halde, bir yerlerde durulamak falan lazım ki yolculuk sırasında ıslak çamaşırları

saklamak mümkün değil. Bir tur gezisinin en vazgeçilmez eşyası bence kanguru. Kanguru olmasaydı, Göbekli Tepe, Mardin Çarşısı gibi bol merdivenli yerlerde bebek arabasıyla dolaşamazdık kesinlikle. Tabii bir de minik kuşunuzun uykusu geldiğinde, kangurunun rahatlığında ve sizin kollarınızda uyuma keyfi de cabası oluyor. Bebeğinizin en sevdiği oyuncasını da yanınızda bulundurmak hayat kurtarıcı olabilir. Uzun yolculuklarda bizim bile canımız sıkılırken bebeklerin sakin durmasını beklemek gerçekten hayal olur. Bu nedenle, biraz etrafı gösterip repertuarınızdaki çocuk şarkılarını da bitirdikten sonra, oyuncak en azından bir 10-15 dakika nefes alma imkânı sağlar. İnce bir bebek havlusu ya da el havlusu bulundurmanızı öneririm. Miniğinizi otellerde banyo yaptırdıktan sonra, oradaki havlularla kurulamak istemezsiniz. Benim yanımda ince bir bebek havlusu vardı ve çok işimize yaradı. Hem yer kaplamadı hem de akşam banyo yaptıınca, sabaha kadar kurudu ve valize rahatlıkla koyabildim. Bir de makyaj ürünleri satan mağazalarda minik şampuan şişeleri var. Bebeğinizin şampuanından o şişelere doldurup yanınıza alırsanız harika olur. Çünkü birçok otelde bebekler için özel sabun vesaire bulunmuyor.

Yazımı sonlandırırken küçük tavşanıma da bir çift sözüm olacak. Bu gezide bizimle birlikte olduğun, her anımıza kahkahalarınla eşlik ettiğın, dört gün boyunca oradan oraya koştururken, saatlerce yolculuk yaparken, bir sürü mekâna girip çıkarken, harika bir bebek olduğun ve bizim geziden zevk almamızı sağladığın için çok teşekkür ederim canım oğlum.

Çocuktan Al Haberi

Nurşen Korkmaz

nsunarkorkmaz@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Çocuk deyip geçmeyin. O kadar güzel gözlem yapıyor, etraflarında olup biteni o kadar güzel inceleyip analiz ediyorlar ki ağzınız açık kalır. Aman ha “Ne de olsa çocuk, davranışlarımla, neyden söz ettiğimle ilgilenmez, ne demek istediğimi kavrayamaz, bana kulak vermez” demeyin. Hem mimiklerinizi hem jestlerinizi hem de ağzınızdan çıkan her sözü dikkatle izliyorlar ve zamanı geldiğinde bunu gayet güzel ve net bir biçimde ifade ediyorlar.

Oğlum epey zamandır piyano dersi alıyor. Bazen onu ben götürüyorum müzik okuluna bazen de babası. Birlikte gittiğimiz günlerin birinde, oğlumun dersi bittikten sonra yakın zamanda verecekleri konserle ilgili piyano öğretmeniyle biraz sohbet ettik. Konserde benim oğlum da bir parça çalacak ve şimdiden çok heyecanlanıyoruz. Çocukların konser günü nasıl bir kıyafet giyeceklerini, biletlerin ne zaman çıkacağını, salonun nerede olduğunu falan sordum. Öğretmeni de gayet doğal bir biçimde yanıtladı sorularımı. Sonra konu konuyu açtı ve sohbet koyulaştı.

Okuldan ayrılır ayrılmaz oğlumun bana ilk yaptığı şey, “Anne, öğretmenim senin kör olduğunu biliyor mu?” diye sormak oldu. “Evet” dedim oğluma. “Neden sordun?” “Çünkü öğretmenim seninle sohbet ederken herkese davrandığı gibi davranıyor. Sana karşı hareketlerinde hiç fark olmuyor. Sana farklı davranmıyor. Yani herkesle nasıl konuşuyorsa seninle de öyle konuşuyor” dedi. “Zaten olması gereken de bu değil mi? Oradaki her veli eşit değil mi?” dedim oğluma. “Tek fark kör olmam. Her ne kadar farklı yöntemler kullanarak yaşamımızı sürdürüyor olsak da herkesle eşitiz ve eşit haklara sahibiz.” Oğlum da bana “Anne evet, haklısın ama ben çok dikkat ediyorum. Başkaları sana hep yardım etmek için yaklaşıyor. Herkesle sohbet ettikleri gibi sohbet etmiyorlar seninle” dedi.

“Çocuklar etraflarında olup biten her şeyin farkındalar” diye başladım ya yazıma, işte bunun güzel bir örneği. Doğru olanı da yanlış olanı da gözlemleyebiliyorlar ve bunların her

birinden etkileniyorlar. Sadece olumsuz olan tutumlardan değil, yukarıdaki gibi olumlu örneklerden de direkt etkileniyorlar ve her şeyin çok iyi farkındalar. Üstelik sadece davranışlarımızla değil, önyargılarımızla da örnek oluyoruz onlara. Okuduğunuz tutum her zaman olumsuz durumlarla karşılaşmadığımızın çok güzel bir örneği değil mi sizce de? Eğer istenirse önyargıları kırmak ve herkese eşit davranmak mümkün demek ki. Ayrıca bu hiç zor değil, körlük ya da başka bir yeti farklılığına sahip olmanın anormal, eksik ya da kusurlu bir durum olmadığını bilelim ve buna göre davranalım yeterli. Bunun için de öyle üstün bir zekaya ya da çok okuyup çok yazmaya ihtiyaç yok.

Sizce de öyle değil mi?

Vortex

Meral Sözen

meralsozen1@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Avuç avuç sağlamcılık toplayıp klozete atıyorum. “Gitsinler” diye ne zaman sifonu çeksem tuvalet tıkanıyor. Şimdi burada bunu tekrar deneyeceğim. Belki de elimi klozet deliğine sokup açmam gerekir.

Vorteks, yönetmen ve senarist Gaspar Noe’nin “yüreklarını yitirmeden önce akıllarını yitiren tüm insanlara” adadığı filminin adı. Vorteks sözcüğünün Türkçe karşılığı ise girdap.

Bu filmle ilgili nasıl bir akıntıya kapılacağımı bilmeden önce yalnızca sesli betimleme deneyimimi yazmayı planlamıştım. Sinema salonunda herkesle aynı anda bir filmi, üstelik hiçbir detayını kaçırmadan seyretmek... Sonrasında film hakkında rahat rahat konuşmak başlı başına güzel bir deneyimdi zaten. Filmin sesli betimlemesiyle birlikte Türkçe altyazısının da seslendirilecek olması, bir de bölünmüş ekran tekniğiyle iki ayrı akışın olacak olması bu deneyimi daha da merak uyandırıcı hale getiriyordu. Öncelikle “Hayal Ortağım” uygulamasından filmin sesli betimlemesini evden çıkmadan önce indirdim. Film başladığında benim de telefonumdan “Betimlemeyi başlat” demem yeterli oldu. Ekranımı kilitleyip izlemeye başladım. Hem görüntülerin betimlendiği hem altyazının seslendirildiği, aynı anda iki ayrı ekranın anlatıldığı bu akışta hiçbir sıkıntı yaşamadım. Hatta filmin içine öyle bir girmişim ki bir sesli betimleme takip ettiğimi unuttum bile. Bir fikrin gerçeğe dönüşmesi demek olan sesli betimleme organizasyonunda emeği olan herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Gelelim asıl meselemize. Filmin konusu, tanıtım metninde yer alan şekliyle şöyle: Yaşlılık ve bunamadan mustarip sevgi dolu bir çiftin son günleri...

En başta yer verdiğim “yüreklarını yitirmeden akıllarını yitirenler” ile “yaşlılık ve bunamadan mustarip olma” ifadeleri sıkıntının nereden geleceğini belli etmiştir sanırım.

Sıkıntı deyince, yönetmen ve izleyicilerin sıkıntısıyla benim sıkıntım aynı değil.

Ben sinema sanatının inceliklerinden pek anlamam. Bununla birlikte, bir sanat eserini farklı yönleriyle yorumlayabilme hakkına ve bunu yapabilecek birikime sahip olduğumu düşünüyorum. Yine de yorumlarımın bu yazıda bahsedilen bağlam içerisinde değerlendirilmesini öneririm. Sinema sanatına her bakımdan benden daha hakim olan ve filmi birlikte izlediğimiz erkek arkadaşım, evden çıkmadan önce bana filmi daha önceden izlemiş olan birinin yorumunu okudu. Şöyle diyordu: “Ağır fiziksel şiddet sahneleri hiç olmamasına rağmen izlemekte en çok zorlandığım Gaspar Noe filmi oldu.”

Neydi insanları bu kadar etkileyen şey?

Baş kahramanlarımız, bunamakta olan bir kadın ve kalp hastası bir adam. Filmin başlarında kadın evden çıkıyor ve civardaki dükkanlarda dolaşiyor, reyonların arasında amaçsızca geziniyor. Evdeki adam önce cep telefonu ile kadını arıyor ancak kadın telefonu açmayınca telaşlanarak onu aramaya çıkıyor. Kadını çevredeki mağazalardan birinde buluyor ve birlikte eve dönüyorlar. Adam çok endişelendiğini söyleyerek kadına bağıyor... Kadının evden çıkmaması gerektiğinden, etrafın kötü insanlarla ve tehlikelerle dolu olduğundan bahsediyor. Kadınsa çevrede gayet nazik insanlar olduğunu söylüyor.

Buradaki gerilim eminim ki kör arkadaşlara bir yerlerden tanıdık gelmiştir. Yeti farklılığı olanlar çoğu kez en yakınları tarafından koruma gerekçesiyle kısıtlanmaya çalışılırlar. Etkileri büyük olsa da bizler için sıradan ve bayağı bir çatışma konusudur bu. O yüzden bana pek dokunaklı gelmedi. Ayrıca izlediğimiz kadarıyla çevrede kadın için herhangi bir tehdit unsuru, tehlikeli bir durum veya kaba bir davranış da görmedik. Kadının dediği gibi karşılaştığı kişiler son derece nazikti. Bir süre bu tür gerilimleri izledikten sonra filme kısa bir ara verildi. Ben arada tuvalete gittim ve orada üniversite öğrencisi olduğunu düşündüğüm birkaç kızın film hakkında konuştuklarını duydum. Şöyle diyorlardı: “Ay ne tatlılar ya. Çok duygusal bir film. Çok etkilendim...” Hemen ardından da, “Hadi selfie çekelim” dediklerini de ekleyeyim ve bu detayın yorumunu da size bırakayım.

Filmin devamında; kadının ocağın gazını açık bırakması, adamı tanımaması gibi görece daha sert birkaç şey daha izledik. Kadının bir eliyle diğer elindeki parmaklarının ucunu sıkarak evin içinde tekinsizce gezindiği sahneler vardı. Birkaç kişiden bu sahnelerin etkileyici olduğunu duydum. Kötü bir şeyler mi olacak? Evi havaya mı uçuracak? Adama bir zarar mı verecek?..

Ve ben hala buralarda etkileyici bir şeyler göremiyorum. Dahası, ben burada dibine kadar sağlamlılık ve manipülasyon görüyorum. Zihinsel yeti farklılıkları ve akıl hastalıkları üzerinden gizemli ve dehşetli bir şeyler çıkarma eğilimimizi de çocukça buluyorum. Bunamakta olan birinin bazı şeyleri unutmasından ve dışarıdan anlamsızca görünen hareketler yapmasından daha doğal ne olabilir? Bu durumun ciddi tehlikelere yol açabileceği doğrudur. Bunun için tedbirler alınmalıdır. Belki o kişinin yalnız kalmaması, belki bir yardımcının profesyonel desteği, belki de yalnızca teknik önlemler...

Benzer sahneler pekala kör biri üzerinden de çekilebilirdi. Karanlık bir odada, masanın üzerinde iki elini gezdirerek telaşla ve beceriksizce bir şeyler arayan bir kör düşünün. Körler için “Ee ne var bunda?” denilecek bir sahne. Ama kör olmayanlar için gayet dehşetli görünebilir. Körlüğün doğası bazen bir şeylere çarpmak bazen de el yordamıyla bir şeyler aramaksa, bunamanın doğası da unutmak. Nasıl bazı görenler bize acımayla karışık bir dehşetle bakıyorsa, bizim de akıl sağlığımızı yitirmiş birine aynı şekilde bakmamız bekleniyor.

Biraz da konunun duygusal boyutunu ele alalım. Ömrünüzün neredeyse tamamını birlikte geçirdiğiniz hayat arkadaşınız sizi tanımıyor. Üzücü mü? Evet. Çok mu üzücü? Hayır.

Olabilir yani. Bir sebepten hafızamızın bir kısmını kaybedebiliriz. Kişi istiyorsa ve yapılacak bir şey varsa yapılır. Yapılacak bir şey yoksa bu bir dram mıdır? Böyle bir filmi izleyip çok etkilenen birinin yakınına Demans teşhisi konsa ne hisseder sizce?

İnsanız ve korkularımız var. Her şeyden önce ölümden korkuyoruz. Kendimizin veya yakınımızın aklını yitirmesinden korkuyoruz. Bazen ben de korkuyorum. Hiçbirimiz sağlamlılıktan azade değiliz. Ancak bazı şeylerin farkına varmamız gerekiyor. Korkularımızı sanatsal ayinlerle beslemek, yeniden ve yeniden korkular üretmek zorunda değiliz. Olmaktan

korktuğumuz o kişilerin hayatlarını, korkularımız yüzünden mahvediyoruz biraz da. Sakatlık meselesindeki çoğu sorunun kaynağında da sağlamların sakat olmaktan duydukları korku yok mu? “Ben kör olsaydım kesin intihar ederdim” diyen birilerini hiç duymamış olan bir kör var mıdır acaba? Bize göre öteki olan birilerinin doğal hallerini zihinsel bir coşkunlukla izlemekten utanç duymalıyız bence.

Biraz daha filme döneyim. Kadının maruz bırakıldığı sağlamlılığa dair müthiş bir sahne var. Kadın, adam ve çiftin oğlu bir yerde oturmuş konuşuyorlar. Daha doğrusu oğul ve baba konuşuyorlar. Kadının durumunun kötüye gittiğinden, bir çözüm bulunması gerektiğinden bahsediyorlar. Aralarında seçenekleri değerlendirirken kadın şöyle diyor:

“Benim hakkımda konuşup durmayı bırakın!”

Keşke orada olsaydım da bu sözünün ardından kadını uzun uzun ayakta alkışlasaydım.

Seçenekler arasında bir huzur evine yerleşmeleri de var. Oğulları bunu öneriyor ama adam istemiyor. Kadının fikrinin sorulduğunu hatırlamıyorum. Ne de olsa bunak tabii(!)

Uyuşturucu bağımlısı olan çocuğun anne babasına ebeveynlik yapmaya çalışmak zorunda kalması da ayrı bir boyut olarak dikkat çekiyor. Şu ana kadar konuyu kadının yeti farklılığı üzerinden ele aldım ama yaşlılık ekseninde de ciddi sıkıntılarımız var. Yaşlılığın doğal getirilerinin, çevreye ve dahası bir zamanlar bakımı yapılan çocuklara bir yük olarak dönmesi önemli bir tema. Yine teknik ve duygusal olmak üzere iki yönden değerlendirelim konuyu. Yaşlıların gereksinimleri ölçüsünde çevreden destek almaları, profesyonel bir hizmet almaları veya huzur evinde yaşamayı tercih etmeleri sıradan ve basit seçenekler bence. Tabii burada maddi imkanlar büyük ölçüde belirleyici olacaktır. Yeri gelmişken her şeyin sınıfsal olduğunu ekleyip işin duygusal kısmına geçeyim. Gün gelir ve anne babamızı veya sevdiceğimizi küvete koyup yıkamamız gerekebilir. Belki gün gelir bizim altımızın bezlenmesi gerekebilir. Belli zorluklar olabilir ama duygusal olarak ağır meseleler değil bunlar.

Deneyimlemediğimiz bir yaşantıyı dokunaklı ve ıstıraplı bulmaktaki sağlamlılığını fark etme konusunda hepimiz uyanık olmalıyız. Ayrımcılığa uğratılanların da başka gruplara ayrımcılık yapabildiği gerçeğini unutmamamız lazım. Sakatlar arasında “ötekinin ötekisi” diyebileceğimiz gruplar, psikososyal engellilerdir. Pek çok bedensel engelli kişiden duymuşumdur, “Önemli olan akıl, Allah akıldan etmesin” diye. Oysa bunu herkes birbirine söyleyebilir; görmeyen birisi, “En azından bastonumla rahat rahat yürüyebiliyorum” diyebilir. Tekerlekli sandalyedeki biri de “En azından önümü görebiliyorum” diyebilir. Bu örneklerle kıyasla akıl sağlığının yüceltilmesiyle yapılan ayrımcılıklar çok daha rahat gözden kaçıyor.

Bırakın kiminin kolu bacağı tutmasın, kiminin gözü kulağı olmasın, kiminin de aklı yok sanılsın.

Bir başkasının en doğal yaşamı üzerinden kendimize korkular üretmek, hikayeler kurmak ve en nihayetinde bir sanat devşirmek ne kadar da kolay oluyor. Ben az da olsa gördüğüm için bana, “Olsun tam kör değilsin ya” derler. Tam kör olana, “Olsun aklın başın yerinde ya” derler. Yönetmen filmini, “yüreklere yitirmeden önce aklını yitirenlere” adadığına göre, aklını yitirenlere de verecek bir tesellimiz var: Olsun, yüreğini yitirmemiş ya...

Yürek dediğiniz nedir ki? Şeyleri oldukları haliyle kabul edemediğimiz bir dünyaya inat, bu konuyu sabahlara kadar konuşalım isterdim ama takdir edersiniz ki bu yazının da bir yerde bitmesi gerekiyor.

Hadi bir selfie!

Hıçkırık Üzerine Değerlendirme

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Yazımı yazmaya başladığım sıcak bir Mayıs gününden merhaba sevgili okuyucu. Bu ay yüzüncü sayı münasebetiyle özüme dönmeye karar verdim. Yani bir sesli betimleme değerlendirmesi yapacağım. Zira EEEH Dergi üzerine konuştuğumuz her programda söylediğim gibi dergimizin kurulduğu ilk gün ben ürkekçe bu görevi kabul etmişim. Aradan geçen yüz sayıda pek çok filmi sizler için mercek altına almaya çalıştım. Gelen yorumlardan ve eleştirilerden pek de fena olmadığını anladım. Dilerim aynı çizgide ilerleyerek ama her sayıda biraz daha gelişerek yola devam ederiz hem ben hem de dergimiz.

Önceki yazılarımdan bilenler bilir. Annem çoğu zaman mutfakta televizyon seyrederken yanında beni de ister hele de ilgisini çeken bir şey varsa ekranda. “Hıçkırık” da tanıtımlarından görüp “İlle gel” diye ısrarcı olduğu filmlerden biri. Hatta birlikte yanlış anımsamıyorsam iki kere izledik. Ancak bu seyirler beni tatmin etmedi. Çünkü özellikle ulusal kanalları TV'den izlerken betimlemesiz oluyor ne yazık ki biliyorsunuz. SEBEDER Tartışmaları grubunda bir arkadaşımız bu filmin betimlenmesini talep etmişti. Ben de okuyunca "Evet ne güzel olur" diye düşünmüştüm. Betimlendiğine dair tanıtım iletisini görünce çok sevindim. Hemen arşive aldım. Sizler için değerlendirmek üzere bu ay bu filmi seçtim.

Komedi, dram alanlarında kategorilendirilen 2018 yılı Hindistan yapımı olan filmin özgün adı Hichki. Yapımcı olarak Aditya Chopra, Maneesh Sharma, Aashish Singh isimlerini okuyoruz. IMDB'de 7.6 puanlık başarıya sahip eserin yönetmenliğini Siddharth Malhotra yapmış. Oyuncular ve aldıkları roller ise şöyle: Rani Mukerji (Naina Mathur); Neeraj Kabi (Mr. Wadia); Rohit Saraf (Akshay); Sachin Pilgaonkar (Prabhakar Mathur); Asif Basra (Shyamlal); Jannat Zubair Rahmani (Natasha Khanna); Vikram Gokhale (Mr. Khan); Riya Shukla (Supriya Pilgaonkar); Supriya Pilgaonkar (Sudha Mathur); Hussain Dalal (Vinay); Ivan Rodrigues (Müdür); Harsh Mayar (Aatish).

Filmin konusuna ve betimleme eleştirisine geçmeden önce oyuncularla ilgili dikkatimi çeken bir noktayı yazmak istedim. İlginç bir şekilde, belki de benim beceriksizliğim, pek çok sinema sitesinde filmi bulamadım. Benim sık baktığım Beyaz Perde ve Sinemalar.com'dan bahsediyorum özellikle. Bulduğum diğer gazete tanıtımlarında ise yukarıda sözü edilen oyuncular vardı. Film izlerseniz siz de göreceksiniz ki asıl olayların üzerinde döndüğü 9/F sınıfı öğrencilerinden sadece birinin adı ve sanatçısı geçiyor listede. Bu durum bende "Acaba Hint kültüründe tarihten bildiğimiz kast sistemi hala geçerli mi? Dahası sinemada bile etkili mi? düşüncesini doğurdu.

Neyse cevabını kısa sürede bulamayacağım soru işaretimi bir kenara koyup filmin konusundan söz edeyim size. Aslında bizim pek de yabancı olmadığımız, kişinin özelliklerine bakılmaksızın önyargılarla engellenmeye çalışılması ve ona karşı verilen mücadele ile kendini ispatlama savaşı diyebiliriz. Filmde Naina bir öğretmen olmak istemektedir ancak çevresindeki insanlar, Tourette sendromlu bir birey olması nedeniyle başka meslek seçmesi gerektiğini söylemektedir. Sonunda bir okulda öğretmen olarak iş bulur ancak ona verilen sınıf da okuldaki diğer öğrencilerden farklıdır. Bu durum onu yıldırmaz ve Naina sonuna kadar savaşını sürdürür.

Bu arada film üzerine okumalar yaparken Sporx adlı sitede Tourette Sendromu üzerine kısa bir açıklama gördüm. Gerçi okurken "Bozuk sensin" dedim de gene de sizlerle bu paragrafı ve ilgili site bağlantısını paylaşmak isterim.

"Tourette Sendromu (veya Turet Sendromu) aynı şekilde kısa aralıklarla meydana gelen istemsiz, hızlı, ani bedensel tikler ve ses tiklerinin oluşturduğu nörolojik veya "nörokimyasal" kalıtsal bir rahatsızlıktır. Nörogelişimsel bozukluklar kategorisinde ele alınır. İsmi Fransız doktor Gilles de La Tourette'den alır. Beynin "Bazal Ganglion" denilen bölümündeki anormallikten kaynaklandığı düşünülmektedir (Dopamin). Tikler birden ortaya çıkan, hızlı, yineleyici, ritmik olmayan, basmakalıp bir motor hareket ya da ses çıkarmadır. Karşı konulamaz bir deneyim olarak yaşanır."

<https://www.sporx.com/hickirik-filmi-konusu-hickirik-filmi-hastaligi-nedir-SXHBQ855487SXQ>

Betimleme değerlendirmesine gelince; öncelikle betimleme emekçilerini sayalım. Betimleme metin yazarı ve seslendiren, Emine Kolivar. Ayrıntılı altyazı çevirmeni, Nuray Ünal; işaret dili çevirmeni ise Müjde Kolçak. Editörler olarak Fulya Akbaba, Reyhan Üzülmez, Dolunay Ünal, Samet Demirtaş adlarını görüyoruz. Ses montajda Nisa Namazova; teknik yapımda ise yine Yeni Gökdelen Tercüme ve Dağ Prodüksiyon var.

Film ilk başladığında "Hindistan kamu spotu" diye bir bildirim duyuyoruz. Ancak Hintçe açıklamaların Türkçe dublajı yok. Türkçe altyazı var mı bilmiyorum ama eğer olsaydı Emine Kolivar gibi tecrübeli bir betimleme yazarı bu altyazıları seslendirme işini atlamazdı diye düşünüyorum.

Bu filmde de ne yazık ki çoğu özellikle yabancı filmlerde olduğu gibi gürültülü sahnelerde seslendirmenin sesi arada kayboluyor. Hıçkırık'ta da Emine'nin sesi anlayabilmek için kulakları dikmek zorunda bırakıyor insanı.

Durum, mekan ve zaman betimlemeleri atlanmamış metin yazarınca. Fakat benim duyduğum kadarıyla genel olarak olayların geçtiği sınıfın betimlemesi yok. Sadece bir sahnede kahverengi tek kişilik sıralar olduğundan söz ediliyor.

Betimlemeden bağımsız olarak filmle ilgili dikkatimi çeken birkaç noktayı da yazmak istedim. 9/F öğrencilerinin etkinlik salonunda ilk görüldükleri sahnede kullanılan dublajlı versiyonunda arada Hintçe konuşmalar kalmış. Bu neden acaba? Bunun betimleme ile bir ilgisi yok ama garip geldiği için yazmak istedim. Kaçırduğım bir şey mi var acaba? Onu da bilmiyorum tabii.

Dublaj konusunda bir eleştirim daha var. Aslında ben yabancı filmlere yapılan Türkçe dublajları çok başarılı bulurum genellikle. Ancak bu filmde özellikle 9/A sınıfı öğrencilerinden Akshay adlı erkek öğrencinin sesi kart bir adam sesi resmen. Daha genç birini bulamamışlar mı acaba?

Yeti farklılığı mücadelesinin en kilit cümlelerinden biridir, "Herkes gibi olmak." İzlediğimiz yapımda da şöyle veriliyor bu. Filmin bir sahnesinde çocuk Naina okulun etkinlik salonunda annesi ile birlikte müdürün konuşmasını dinliyor. Bu sırada tikleri yine ona çeşitli sesler çıkarttırıyor. Müdür konuşması bittikten sonra sessizlikte tuhaf sesler çıkaran o kişiyi sahneye çağırıyor. Annesi çok üzülüyor ve Naina çok utanıyor ama yine de sahneye gidiyor. Müdür ona o sesleri neden çıkardığını sorunca, sendromundan söz ediyor. Bunun üzerine müdür, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin tepkilerini soruyor. Haksız, önyargılı ve alaycı tutumları duyunca ona, nasıl davranılmasını istediğini soruyor. O da "Diğer öğrencilere davrandığınız gibi davranın" diyor.

Son olarak film boyunca izleyenlerin gördüğü gibi kahramanımız konuşurken istemsizce "ça ça, va va" gibi çeşitli sesler çıkarıyor. Ancak film biterken artık kendini zorla kabul ettirdiği okuldan ayrılırken yaptığı konuşmada bu tiklerden eser yok. Zamanla sendromunu bir parça yendiğinden söz ediyor açıklamasında ancak Türkçe dublajdaki seslendirme tamamen duraksamasız bir konuşma. Orijinal versiyonunda nasıldı, merak ettim doğrusu. Farklı olduğunu sanmıyorum ama.

Yazıyı işte bu son sahneden alıntıladığım bir cümle ile bitirmek istedim. "Bazen düşünüyorum, Turet aslında ne diye? Sadece bazı tikler mi yoksa hayat hakkındaki düşüncelerimizle ilgili bir şey mi? Tabii ki nasıl düşündüğümüzle ilgili. Çünkü neden ve neden olmasının arasındaki fark sadece bu kadar. Yani bir hiçkırık kadar."

Hop-Çiki-Yaya Polisiyeleri'nde Öteki

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Değerli okurlar, sizlere çok önceden iki kitabımı sırasını bilmeden okuyup yıllar sonra, bu yazıyı yazmadan bir hafta önce baştan başladığım bir seriden bahsedeceğim.

Hop-Çiki-Yaya Polisiyeleri...

Hop-çiki-yaya, “şoroluluk yapma” demek. Yani kadınsı olmakla ilgili bir tabir. Zaten dedektif olmaya soyunan, gündüz yazılımcı, gece bir gece kulübünün yönetici hissedarı olan bir travestinin başrolde olduğu bir seriden bahsediyorum. Bu seride neredeyse herkes ucundan kıyısından eşcinsellikle ilgili. Toplumun diğer öğeleri o kadar az ki, sanki eşcinsellerden oluşmuş bir dünyadaymışız, diğerleri azınlıkmiş gibi yapmış yazar.

Mehmet Murat Somer'in, yani bu serinin ve birkaç kitabın değerli yazarının söylediğine göre bu düşüncem tam onun yapmak istediği şey imiş. Ben de kendisini konuk olduğu bir podcastte dinledim.

Kitabı okurken düşünmüştüm; “Adamın soyadı bile bir tür ironi, bir tür dokundurma ihtiva ediyor” diye. Yine aynı podcastte kendisinin de söylediğine göre o da bir eşcinselmiş. Yani anlaşılan sadece dışarıdan yapılan gözlemlerden ibaret değil yazdıkları. Açıkçası bunu bilmek benim için iyi oldu çünkü kitaplarının kalan kısmını okurken çok daha rahat hissettim.

Arkadaşlarının deyişiyle “Somer,” ben de kendisini arkadaşımış gibi hissettiğim için hususi olarak bu şekilde yazıyorum, kitabında sadece travestilerden, eşcinsellerden bahsetmemiş. Tekerlekli sandalyeli bir hacker kitaptaki önemli karakterlerden birisi. Serinin yanılmıyorsam ikinci kitabı olan “Buse Cinayeti” adlı kitapta söz konusu Buse'nin annesi de kör.

Tekerlekli sandalyeli hacker, Somer'in asla kitaplarında kimlikteki adından bahsetmediği Burçak'tan çok daha iyi bir hacker olmaya doğru gidiyor. İşlerini falan alıyor. Ayrıca o da eşcinsel ve mazoşist bir arkadaş. En çok hoşuma giden şey de yazarın kitabında tamamen gerçekçi bir şekilde Burçak'ın önyargılarına yer vermesi, ötekinin de ötekileştireceğini bilerek ya da bilmeyerek belirtmiş olması. Bu ayrıca çok dürüstçe. Burçak bu adamdan hoşlanmıyor ama bunun en büyük sebebi engelli oluşundan çok mazoşist olması. Evet, engelliliği de bir etken ama mazoşist olması çok daha iğrenç bir şey onun için. Ayrıca "Engelli ama benden iyi" anlayışına yer vermemiş.

Gelelim kör anneye...

Burçak'ın önyargıları gerçekten sinir bozucu olsa da çok gerçekçi olduğu ve yanlış bilgi içermediği için katlanılabilir önyargılar bunlar.

Burçak'ın kadına kolonya alması da küçük ama bir yönüyle sinir bozucu olsa da diğer yanıyla güzel bir düşünce. Yani herkes gibi. Bu yaklaşımı tamamen destekliyorum. Çünkü Somer çok adil. Önyargılarında da adil, kapsayıcılığında da...

Ayrıca kesinlikle yazmadan geçemeyeceğim, kör kadını seven ve ona saygı gösterdiğini söyleyen bir politikacının ondan tikslenme sahnesi efsane bir sahneydi.

Serinin en son kitabı olan "Huzur Cinayetleri"nde Somer en çok sevdiğim tiyatro oyunu olan Edward Albee'nin yazdığı Hayvanat Bahçesi'nin kurgusunda önemli bir yere koymuş. Ben bu oyunu her dinleyişimde ya da okuyuşumda, kahramanı kendime çok yakın hissettiğimden hüngür hüngür ağlarım. Bu, tamamen kişisel olan itiraftan sonra birkaç kelam daha edip yazıyı bitireyim.

Azınlıklarla, ötekilerle, özellikle de engellilerle ilgili didaktik kalmadan ya da ajitatif olmadan yazmak çok zor gibi görünebilse de Somer bunu başarabilmiş. Bunu o kadar doğal yapmış ki, şu an okumakta olduğunuz yazıyı yazarak sizleri onunla tanıştırmak istememe sebep oldu sağ olsun. Kendisini adeta kişisel olarak sevip zihin dostlarım arasına dahil ettim.

Eh, ne diyeyim, iyi okumalar.

Güneşin Rengi Ne?

Yazan: Lauren L. Ekery

İlk yayımlandığı platform: “What Color is the Sun” NFB Tanecik Kitapları 1

İlk yayımlandığı tarih: 1991

Editör: Kenneth Jernigan

Çeviren: Ali Çolak

ali.f.colak@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Lauren Ekery ve kızı Lynden, ülkenin her yerindeki Ulusal Körler Federasyonu üyeleri tarafından iyi tanınır. Ekery’lerin (Lauren ve Gerry) ikisi de körler, kızları ise değil. Lynden çevresiyle ilgili, duyarlı, zeki, normal bir kız çocuğu. Lauren ve Gerry de zeki, duyarlı, normal insanlar. Körlük onların pek çok özelliğinden sadece biri. Onların gören kızlarıyla deneyimleri yalnızca kalbimize dokunmakla kalmıyor, bize günlük hayatta körlüğün neye benzediğiyle ilgili gerçekçi bir resim çiziyor. Bugün yazmak için evimin önünde otururken ilkyazın yakıcı güneşi gökte parılıyordu. Şu anda güneşin ne renk olduğu benim için o kadar da önemli değil. Körlerden bazılarının güneşin rengi ya da bir şeylerin görsel olarak neye benzedikleriyle ilgilenmediklerini biliyorum. Ama ben bu görüşe katılmıyorum. Bir şeylerin nasıl göründükleri de dahil, çevremdekilerle oldukça ilgiliyimdir. Bunun olamayacağını iddia edenler de olabilir.

1972’de Lincoln’de Nebraska Üniversitesi’nden mezun olmama yakın bir sırada, gören erkek bir arkadaşımın geleceğim hakkında konuşuyorduk. Çok sevdiğim ve güvendiğim bir arkadaşımın Ama öyle bir laf etti ki ne dediğini o da ben de anlamadık. “Sen kendi evine taşındığında, evde hamam böceği olursa seni hiç rahatsız etmez. Onları görmeyeceğin için orada olduklarından haberin bile olmaz. Hem neye benzediklerini bilmezsen, ne kadar çirkin olduklarını da bilmezsin.”

Pearl S. Buck’ın yazdığı gibi “Kalp kırmanın bin türlü yolu vardır.” Hikayeler aşk yüzünden kırılan kalplerle doludur. Ama bir kalbi asıl kıran şey hayallerinin çalınmasıdır. Tabii ki o zamanlar benim hayalim normal, birinci sınıf bir vatandaş olmaktı ve hayallerim söz konusu evde onun olmasını da içeriyor olabilirdi. Onun beni kendisiyle eşit bir öğrenci olarak kabul ettiği açıktı ama bana bir kör olarak saygı göstermiyordu. “Kör biri evini temizleyemeyeceğine

göre ister istemez hamam böcekleri olurdu” diye varsaydığı apaçık ortadaydı. Ben ev işleri konusunda tanıyabileceğiniz en iyi insan olmayabilirim ama bunun sebebi körlüğüm değil. Kaç yıldır beni tanıyor olmasına rağmen bu hoş genç adam körlükle ilgili ne kadar da cahildi. Ve ben o kadar cahil miydim ki onu körlük hakkında doğru bilgilendiremeyerek hayatımda önemli bir yere sahip olmaktan vazgeçirmiştim. Tabii bu, ben henüz Ulusal Körler Federasyonu’nu tanımadan 20 yıl önceydi. Bugün olsa ne kadar farklı davranırdım. Federasyonda kendimi geliştirmeye başlayınca, öğretmeye istekli insanlardan ve zor yollardan kendi deneyimlerimle öğrendim ki körlükle ilgili gerçeklerin bir kısmı esasen tutum problemleri ile onların yaşamlarımız ve problemleri çözmemiz üzerindeki etkileriyle ilgili. Paylaştığımız bireysel olumlu deneyimlerimiz, kendimize inanmayı öğrenme konusunda yardımcı olabilir. Federasyonun asıl amacı da bu zaten. Bu sebeple aşağıdaki deneyimimi anlatmak istiyorum. Bundan birkaç hafta önce, 8 yaşındaki kızım Lynden “Anne, güneş ne renk?” diye sordu. Sıklıkla güneşe doğrudan bakınca gözünü kırpıştırır ve hapşırır. Güneşin rengini fark edecek kadar uzun bir süre bakmamış olması mümkün müydü? Yoksa güneşin rengini bilip bilmediğimle ilgili beni mi sınıyordu? Ne dememi bekliyordu? Standart bir şekilde sarı mı? Konjenital glokomm nedeniyle doğuştan total körüm. Sol gözüm hiç görmüyor. Glokom yüzünden sağ gözüm kör olmadan önce ışığı, karanlığı ve renklerden oluşan kırıntıları görebiliyordum. Tedaviden önceki gece ağlamış, hemen sonrasında da birkaç kere paniklemişim ama hepsi o kadardı. Ve gün batımlarını bir daha görmeyeceğim için acı çekmedim. Çünkü biliyordum ki çok istersem aklımın gözünde kolaylıkla canlandırabilirdim. Bu belki Beethoven’ın en iyi bestelerinden bazılarını artık duyamadığı zamanlarda yazmış olmasına benzetilebilir. İyi bir belleği vardı v onu kullanmıştı. Lynden’a dedim ki, “Gün ortasında güneşin sarı olduğu söylenir. Ama bana hep beyaz gibi gelirdi. Günbatımına doğru parlak bir sarıdan git gide turuncuya dönerdi. Bazen bulut olduklarını sandığım diğer renklerin içinde mükemmel kıvılcık turuncu bir küre olarak batardı. Böyle olduğunda, ufuktaki ateş topu çok uzakta, yerde duruyormuş gibi görünürdü. Sonunda kaybolur. Bazen de bulutlar bu renkleri gizler. Gün doğumunda da bunun tersi olur. Gün doğumları da, gün batımları da birbirinden farklı olabilir. Ressamlar resmini yapar, yazarlar kelimelerle anlatır. Bazı insanlarsa hiç farkına varmaz ama onlar oradadırlar.” “Ben güneşin renginin öyle değiştiğini hiç görmedim. Güneşin rengi neden değişir? Neden yerdeymiş gibi görünür?” diye merakla sordu. Soruları beni aşmaya başlıyordu. Işığın renk ve kırılma gibi fiziksel özellikleri, mesafeler ve Dünya’nın Güneş etrafındaki dönüşü

ile ilgili ona açıklayabilecek kadar şey bilmiyordum. “Okul açıldığında Fen Bilgisi öğretmenine sor” dedim endişeyle. Konunun kapandığını düşünerek rahat bir soluk aldım. Ta ki, “Anne, sen güneşten ışınların gelişini görüyor musun?” dediğini duyana kadar. Görmediğimi söyledim. “Ben de” diye yanıtladı. “Peki o zaman neden hep etrafında ışınlar varmış gibi çizerler?” diye devam etti. “Okullar açıldığında resim öğretmenine sor” diye aklımdan geçirdim. “Bilimden daha çok sanata yakın biri olarak belki ışık ve ısının resimlerde güneşi temsil eden sarı çemberin her tarafından geldiğini göstermek için sanatsal bir yöntemdir” diye anlattım. Konu şimdilik kapanmıştı. İnanıyorum ki Lynden total kör birinden aldığı bu cevaba şaşırmıştı. Gören bir çocuğun görsel bir şeyi kör birine sorup cevabı ciddiye almasına ben de onun kadar şaşırmıştım. Bu deneyimden ikimizin de çok kıymetli şeyler öğrendiğimizi düşünüyorum. Geçtiğimiz haftasonu Kansas City’den eve, Omaha’ya otobüsle dönerken yaşadığımız olay bu deneyimden kazandığımız bilgi ve zevkin kanıtıydı. Lynden uyuyordu, ben de kasetçalarımı dinliyordum. Birden, besbelli mutlulukla, “Anne, güneş turuncu ve yerde! Senin dediğin gibi. Yerdeymiş gibi görünüyor, kızıl turuncu ve çok güzel! Daha önce hiç görmemiştim!” diye bağırdı.

Ben inanıyorum ki körlükle ilgili bütün o basmakalıp düşüncelere sahip olsaydım, asla evlenmek gibi ya da günbatımını paylaşabileceğim bir çocuk sahibi olmak gibi normal bir şey yapamazdım çünkü kör birinin çocuğuyla tek başına ilgilenebileceğine ihtimal vermezdim. Bu yüzden Ulusal Körler Federasyonu’na müteşekkirim. Eğer önceki konuşmamız olmasaydı, o günbatımının biz farkına varmadan geçip gideceğinin farkındaydım. Tabii günbatımını kaçırmak bir hayat memmat meselesi değil ama güneşin ne renk olduğunu paylaşmanın bizim için özellikle keyifli bir tarafı vardı.

Karşılaşmalar

Pınar Yavuz

pinyav@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Bir işin dönüm noktalarına varmak kıymetli ve anlamlıdır. Şöyle bir durup geriye dönüp bakma ve yeniden gözden geçirme için bir soluk alma fırsatı verir size. Bir işe verdiğiniz emeği, kat ettiğiniz mesafeyi, ne süredir o yolculukta olduğunuzu gösterir. Derginin 100. sayı dönümünde ben de engellilik alanındaki kilometre taşlarımı düşündüm. Başlangıç hikâyemi derginin Şubat 2015'teki on ikinci sayısında “Benim Hikâyem” başlıklı yazıda anlatmıştım. Engellilik çalışmaları ile ilgili esas dönüşümüm ise dergiyi takip etmeye ve sonrasında dergide yazmaya başladığım döneme denk geliyor.

Dergideki değerli arkadaşlarım, her ay yayına hazırlanma sürecindeki tüm o tartışmalar, okuduğum yazılar, yazılara verilen geribildirimler, oralardan varılan başka okuma ve düşünme pratikleri derken şimdi ayakları daha yere basan ve hak temelli yaklaşımı içselleştirme yolunda bir Pınar var.

Bu süreçteki yolculuğumu somutlaştırmak ve kendime de not düşmek için örneklendirmek isterim. Hatırlıyorum yıllar önce kör bir arkadaşımınla karşılaşmış sohbet başladığımızda ve bana nişanlandığını söylediğinde, ilk sorum şu olmuştu: “Nişanlın da kör mü?” Bugün geldiğim noktada ise benzer bir sohbette bunu merak etmeyeceğimi biliyorum. Çünkü tanıdığım insanlar, dinlediğim hikâyeler ve paylaşılan günlük yaşam pratikleri, kişinin kendisini engelinin önüne koyabildiği bir bakış açısını kazandırdı.

Eskiden “kör mimar” gibi birbiriyle çelişik görünen iki kavramı yan yana duysam “Ama körler nasıl mimarlık yapabilir ki?” diye düşünürdüm. Şu an benzer bir ifade de ilk aklıma gelenin “Acaba nasıl bir düzenleme ile ya da hangi destek teknolojisi ile bu işi yapabilir?” olduğunu fark ediyorum. Çünkü farklı yöntemlerle nelerin nasıl yapılabildiğini ilk ağızdan pek çok kere dinledim.

Kuzey İrlanda'da bulunduğum dönem Kraliyet Ulusal Körler Akademisi'nde (RNIB) yetişkin kör gruba sanat ve spor etkinliklerinde gönüllü destek vermek için çalışmaya başlamadan önce zorunlu olarak engellilik farkındalığı eğitimini almıştık. Bu eğitimdeki uygulamalardan biri de görüş gücümüzü çeşitli derecelerde etkileyen gözlükleri takıp para sayma, gazete okuma gibi farklı görevleri yerine getirmektir. Türkiye'ye dönünce, arkadaşım Engin Yılmaz'la buluştuğumuzda bu eğitimi burada geliştirip yapmayı teklif ettiğimde ve Engin, "Pınar yani bunun ne katkısı olacak?" dediğinde bu müthiş fikre neden karşı çıktığına şaşırılmıştım. Şimdi ise engelliler haftasında yapılan göz bağlama ya da tekerlekli sandalyeye oturup bir yerden bir yere gitme etkinliklerinin ciddi bir vakit kaybı ve emek israfı olduğuna inanıyorum. Çünkü haklar yasalarla güvence altına alınır ve böyle bir sistem kurulduğunda kimsenin kişisel takdirine, anlayışına ya da empatisine zaten gerek kalmayacaktır. Dolayısıyla mücadele ve kazanım, hak temelli söylem ve pratiklerle sağlanmalıdır.

İşte tüm bunları düşündüğümde tanışıklığın, bir arada olmanın, paylaşımın; bir başka deyişle karşılaşmaların engellilik alanındaki düşüncelerimin şekillenmesinde ne kadar önemli olduğunu fark ettim. Yakınlık ve temas mesafeleri azaltıyor, bazen anlamayı kolaylaştırıyor, bazen sıradanlaştırmamıza yardımcı oluyor. O büyük boşluklar, korkular ya da hayret etmeler uçup gidiveriyor ve insana ait her türlü hal doğallaşılıyor. Ve kendi adıma en büyük kazanımım, vardığım bu noktanın bana yalnızca engellilik alanında değil hayatın tüm diğer alanlarında da daha geniş bakabilme becerisi kazandırması oldu.

Son olarak "Nice yüzüncü sayılara" derken EEEH Dergi'ye ve tüm arkadaşlarıma bir kez daha teşekkür ediyorum.

Hocam Az Kalsın Bedava Yemek Yedireceklerdi Zorla!

Elif Emir Öksüz

elifemiroksuz@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Yazdım sildim, yazdım sildim. Paslanmışım galiba. Bir türlü başlayamadım. Yüzüncü sayımız kutlu olsun. Dergimizi bu günlere getiren herkesin eline emeğine sağlık. Bu hiç de kolay bir iş değil çünkü. Daha nice güzel yılların olsun EEEH. Olsun ki biz de buradan sesimizi duyurmaya devam edelim.

Epeyce uzun bir aradan sonra karşınızdayım. Buluşamadığımız o uzun aralıkta ben hep çok yoğunum; fizyolojik psikolojiden nitel araştırma yöntemlerine kadar uzanan bir yelpazede çeşit çeşit ders hazırlamak ve öğretmekle meşguldüm.

Bu dönem şöyle güzel bir şey oldu; engellilik psikolojisi kapsamlı bir ders açabildim. Hatta bir ders değil, tam üç ders açtım; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde. İnanılmaz keyifli derslerdi. Sanırım öğrencilerim de aynı fikirde.

Son hafta lisans dersine evdeki bütün bastonları toplayıp gittim. Öğrencileri küçük gruplara ayırıp elerine bastonları verdim. Simülasyon çalışmalarına gıcığıım. Benim gıcık olmamın ötesinde, etkili olmadığını ve hatta bazen zararlı olduğunu gösteren meta analiz çalışmaları bulunuyor. Ben de her ne kadar simülasyon gibi konuya girmiş olsam da yaptığım alışılmış göz bağlama etkinliklerinden farklıydı.

Öğrenciler üçer dörder kişilik gruplar oluşturdular. Gönüllü olana bastonu verdim. Gözlerini kapatmadan sınıftan çıkıp kampüste on-on beş dakika dolanmalarını istedim. Grubun diğer üyeleri de uzaktan gözlem yaptılar. Amacım eline baston alan öğrencinin gözlerini kapatıp kör olmayı denemesi değil, bir körmüş gibi etrafta dolaşıp insanları gözlemlemesiydi. Dört bastona paralel dört grup öğrenci kampüste dolandı. Geri geldiklerinde gözlemleri ve tepkileri şahaneydi.

“Hocam yemekhaneye gittim. Kartımı bulamamış gibi yaptım. Normalde pek de sevecen olmayan yemekhane görevlisi bana çok sevecen davrandı. Beni tanıyacak sandım ama tanımadı. Neredeyse bedava yemek yiyecektim, yani o derece.”

Başka bir grubun gözlemci ekibi şunları anlatı:

“Arkadaşımız kapıyı bulmak için yardım istedi. Şenlikler için stant kuran bir görevli, arkadaşımızın kapıyı bulmasına yardım etti ve içeri kadar ona eşlik etti. Arkadaşımızla içeri giren görevli, dışarı çıkarken iki elini havaya kaldırıp zafer işareti yaptı. Diğer görevliler de onu alkışladı.”

Yine gözlemci bir grup, engelliler karşısında yaşanan paniği şöyle aktardı:

“C blok giriş katta sergi varmış. Arkadaşımızın elinde bastonla geldiğini gören sorumluların yüzü değişti, panik oldular. Arkadaşımız panoları devirecek diye düşündüler herhalde. Panolara doğru kouşmaya başladılar. Sonra arkadaşımız bilerek panolara doğru yürüdü birazcık. Hemen kolundan tutup uzaklaştırdılar.”

En güzeli de şuydu bence:

“Hocam, adamın biri beni neredeyse dövecekti. Arkadaşımın yanından yürüyordum ama koluna falan girmiyordum. Biri bana seslendi, ‘Arkadaşına yardım etsene’ dedi. Ben de ‘O özgür bir birey, istediği yere gidebilir. Zaten gayet güzel de gidebiliyor, yardıma ihtiyacı yok’ dedim. Sonra adam beni duyarsız ve art niyetli olmakla suçladı. Bir sürü şey söyledi.”

Bunlara ek olarak sürekli koluna girilen, izinsizce dokunulan, çocuk muamalesi gören öğrenciler de olmuş. Etrafın bakışlarının çok rahatsız edici olduğunu da çok fazla kişi paylaştı. Sonuç olarak bu deneyimi yaşayan öğrenciler, engellilerin toplum tarafından nelere maruz bırakıldığını artık çok daha iyi biliyor. Karanlıkta gözleri bağlanıp çaresiz hissedip görmeyenler için üzülme yerine, kendi davranışlarının ve çevrelerindeki insanların davranışlarının daha çok

farkına vardılar. Bu sayede değiştirebilecekleri bir Şey hakkında farkındalık kazandılar ve birçoğu çoktan değişti bile.

Bu da alternatif bir farkındalık etkinliği olarak burada yerini alsın.

Mikro Saldırganlıklara Karşı Neden Tepkisiz Kalır?

Deniz Aydemir Döke

daydemird@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Ne zaman mikro saldırganlıklarla ilgili bir eğitim ya da konuşma versem, sorulan sorulardan biridir “Peki ne yapmalı?” Neler yapılabileceği arasındaki seçeneklerden biri de hiçbir şey yapmamaktır. Bu seçenek ideal olan değildir ama sıklıkla da olur. “Peki neden insanlar hiçbir şey yapmaz?” sorusuna yanıt olarak Sue ve arkadaşları dört neden öne sürüyor.

Mikro saldırıya tepki vermek için en büyük ön koşul, mikro saldırıyı fark etmektir. Mikro saldırılar genelde bilinç dışında, otomatik tepkiler gibi oluşun, masum gibi görünen ancak ima ettiği mesaj nedeniyle maruz kalan kişiye zarar veren, toplumsal önyargılar ve eşitsizlikleri yansıtan durum ve olaylardır. Burada iki ifade çok önemli; genelde bilinç dışında olması ve masum görünmesi. Öyle ki bazen saldırıya maruz kalan kişi bile mikro saldırıyı fark etmeyebilir. Yani umarsızlık, bilinçsizlik ya da mikro saldırının örtük yapısı nedeniyle mikro saldırılar göz ardı edilebilir.

Tepki verilmemesinin bir başka nedeni de mikro saldırıların etkisinin azımsanmasıdır. Yani burada kişi saldırıyı fark eder ancak abartmaktan korktuğu için ya da “Aman canım ne olmuş sormadan yardım ettiyse, adam iyi niyetli işte” gibi bir düşünce nedeniyle tepki vermemeyi seçebilir. Buna “pireyi deve yapıyorsun tepkisine neden olmaktan korkmak” diyebiliriz. Yani bu tam olarak körlerin istenmeyen yardımı reddettiklerinde karşılaştıkları hem kör hem nankör tepkisidir. “Aman canım sen de çok alıngansın, ne var canım çayının şekerini ben atıysam, sana da iyilik yaramıyor...” Burada kişi hem mikro saldırıyı yaşar hem de fazla alıngan olmakla suçlanır yani saldırının etkisi azımsanır ve kişinin hissettikleri ya da yaşadıkları da gerçek değilmiş muamelesi görür. Ancak sanılanın aksine, mikro saldırılar maruz kalan kişilerin psikolojik ve fiziksel iyi olma hallerini etkilemekte ve eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda ayrımcı ve eşitlikçi uygulamalara neden olmaktadır.

Tepki vermekten çekinmenin üçüncü nedeni de muhabbete limon sıkılmaktan kaçınmak. Bir başka deyişle, o anki harmoniyi bozmak istememek ve çatışmadan kaçınmaktır. Sue bunu

sosyal normlarda kibarlık protokolü şeklinde anlatıyor. Yani akrabalarla olan akşam yemeğinde havadan sudan, işten güçten konuşmak kabul görürken misafirleri rahatsız edecek konuşmalardan kaçınılır. Siz akraba buluşmasında teyzeniz Mualla Hanım'a, "Teyze ben hariç bütün kuzenlerin sevgililerini merak ettin ama bana sevgilim olup olmadığını bile sormadın" diyemezsiniz, dersiniz o anki huzursuzluk sizi oyunbozan haline getirir. Hatta Mualla teyze size küsebilir, düğününüzde altın bile takmayabilir! Daha kötüsü anneniz bile size tepki gösterebilir, sivri olmakla suçlanır ve istenmeyen kişi haline gelirsiniz.

Tepkisiz kalmanın en son nedeni de tepkiniz sonucunda başınıza neler gelebileceğinden çekinmektir. İnsanlar önyargılı olduklarını duymak istemez, hele de bu önyargı açıktan açığa değil de mikro saldırı yoluyla yansıtıldıysa. Dolayısıyla mikro saldırıya tepki verecek olan kişi, bir risk değerlendirmesi yapar. Özellikle mikro saldırıyı yapan kişi sizin üstünüz ya da sizin üzerinizde kontrolü olan bir kişiye, yüzleştirme sonucunda olabilecekler daha riskli hale gelir. Yani işin ilk gününde yeni işe başlayan dört aday memurla (ben, diğerleri işe başlayan üç engelsiz arkadaş), toplantı yapan müdür size "Senin de sesin güzelmiş, sen santralde çalış en iyisi" dediğinde, "Ben psikolog olarak atandım, santralde çalışmak istemiyorum, işimi yapmak istiyorum" dediğinizde, altı ay boyunca yer gösterilmeden misafir sandalyesinde oturmak üzere işe gidip geleceğinizi, işyerindeki arkadaşlarınızın size vebalı muamelesi yapabileceğini göze almanız gerekiyor.

Özetle, mikro saldırılara verilen yaygın bir tepki, tepki vermemektir. Bu durumun dört nedenini; mikro saldırıyı fark etmemek, etkilerini azımsamak, çatışmadan kaçınmak ve olası sonuçları göze alamamaktan bahsettim bu yazıda. Peki tepki vermeyi seçtiğimiz durumlarda neler yapabiliriz? Eğer biz mikro saldırının hedefi değil de bizzat yapan ya da gözlemleyen kişiysek ne yapmalı?

Yazarın notu:

Bu konuyla ilgili yazdığım ilk üç yazıya aşağıdaki bağlantılardan ulaşabilirsiniz:

YARDIM EDİN MİKRO SALDIRAYA UĞRUYORUM - EEEH ...

[Mikro Saldırganlıklarda İkinci Perde](#)

[Mikro Saldırganlıklarda Üçüncü Perde](#)

Kaynaklar:

Sue, D. W., Calle, C. Z., Mendez, N., Alsaidi, S., & Glaeser, E. (2020).

Microintervention strategies: What you can do to disarm and dismantle individual and systemic racism and bias. John Wiley & Sons.

Anneciğim Senin Paranı Neden Almadı?

Dilek Başar Açlan

dilek.basar55@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Evet gerçekten de benim paramı neden almamıştı? Bu soruyla kızım beynimin devrelerini bayağı bir yakmıştı. Biz bunları her gün yaşarken o belki de ilk defa bu kadar sorgulamıştı sağlamlığı.

Bir gün kızım ile alışverişe gitmek üzere minibüse bindik. Ücretimi şoföre uzattım. Almak istemedi. Bu durum birçoğumuza tanıdık gelmiştir. O güne kadar bu sahneyle defalarca karşılaşmıştım. Çoğunda zorla da olsa bir şekilde ücretimi vermiştim. O gün ben yine şoförle tartıştım. Neyse bir şekilde ücretimi ödedim sonunda. Biz kızım ile koltuğumuza oturduk. Bizden sonra binen herkesten ücretini alıyordu şoför. Bana yaptığı ayrımcılığı diğer yolculara yapmıyordu. Birkaç binen yolcudan sonra kızım bana: anneciğim senin paranı neden almadı demez mi? Bunun bende çok güzel verilecek cevapları vardı ama kızıma nasıl anlatacaktım yaşadığım bu ayrımcılığı.

Bugüne kadar bu tavırlarla birçok kez karşılaştım. Hiçbiri kızım ile yaptığım o yolculuk kadar benim için ağır olmamıştı. Yol bitti, biz alışverişimizi bile yaptık ama kızımın sorusu beynimden bir türlü gitmiyordu. Ben arabadayken kızıma bu konunun açıklamasını derinlemesine yapamadım. Aslına bakarsanız eve gidince de bizim anlatmak istediğimiz şekilde de anlatamadım. Çocuğumuz bize ne sorarsa sorsun evirip çevirmeden olduğu gibi her zaman ona açıklarız. Ben de şoförün davranışının yanlış olduğunu herkesin ücretini nasıl alıyorsa bizden de alması gerektiğini söyledim. Şimdilik bende ona bundan fazlasını diyemedim.

O gün üzülmemin bir başka nedeni de vardı. Kızımın doğum günü için ona elbise almaya gidiyorduk. Ben çocuğumu tek başıma alıp dışarılara çıkmaktan hiçbir zaman geri durmazken bu tür olaylarla çocuğunun yanında karşı karşıya kalmak insanı duygusal yönden biraz etkilemiyor desem yalan olur.

O gün kafamdan tonlarca soru geçti. O gün o kadar utandım ki bende tarifi zor bunun. Utandım çünkü biz çocuğumuza körlüğün bir eksiklik değil sadece farklılık olduğunu anlatırken başkalarının bu ayrımcı davranışlarından çocuğumuzun yanında şöyle bir sarsılmıyor değiliz. Bu olayı yaşamadan önce ücretimi almaları için ısrar ediyordum ama bir şekilde onlarla mücadele edemiyordum. Kızımın sorusuyla bende her şey değişti. O günden sonra bir daha ücretimi almayan şoför olmadı. Almak istemeyen çok oldu da ben buna bir daha asla müsaade etmedim. Onların hoşuna gitmese de yaptığının yanlış olduğunu yüzlerine söyleyebildim. Kızımın yanında böyle durumlarla karşılaşmasam çok daha iyi olurdu ama kızıma da o soruyu sorup beni kendime getirdiği için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu ay dergimiz yüzüncü sayıya ulaştı. Yüz sayıdır buralarda çok şeyler yazılıp söylendi. Çoğumuz aynı sağlamcı tavırlarla, mikro saldırılarla karşılaşmıştık. Herkes bunu başka başka pencereleden ele alıp anlattı. Ben 100. sayıda yine aynı konuları anlatmaya devam ediyorum. Umarım 200. sayıya kalmadan her şey bizim istediğimiz gibi olabilir. Bizim eksik değil farklı olduğumuzu anlayabilir tüm insanlık.

İçerisinde olmaktan büyük bir keyif aldığım EEEH derginin 100. sayısında yazımın olması benim için mutluluk verici. Sen hep ol EEEH dergi. Her zaman bizi bıkmadan usanmadan dinlediğin için çok teşekkür ederim. Bir başkasına bu kadar anlatamazdık belki içimizdekileri. İyi ki varsın.

Üstenci Bakışla Mücadele Etmek

Nuri Turhan

turhan.nuri1977@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Sevgili EEEH Dergi emekçileri ve sevgili okurlar, hepimize en içten selamlarımı iletiyorum. O kadar değerli yazılar var ki yayımlanır mı bilemiyorum. Ancak ben yine de EEEH Dergi'nin yüzüncü sayısında bir yazım olsun istedim. Dergimizin doğum gününü en umutlu dileklerle kutluyorum. Bu yazımda ülkemizdeki üstenci bakış açısını biraz irdelemek ve bu anlayışla karşılaştığım durumlarda verdiğim tepkilerden bahsetmek istiyorum.

Üstenci bakış kendisini her durumun, her bireyin üstünde gören, dilediği şekilde davranan, kendisini neredeyse her konuda eksiksiz gören, müdahaleci, karşısındaki bireyin hakkını, hukukunu, sınırlarını gözetmeyen, “Her şeyi bilirim, bilmezsem de ben bilirim” anlayışı olarak da tanımlanabilir. Peki bizlerin yaşamına ne şekilde yansıyor bu üstenci bakış? Örneğin bir görme farklılığı olan bireyin hiç tanımadığı bir kişiyle karşılaşması, kişinin “Dur, nereye gidiyorsun?” sorusu, üstenci bakışa en güzel örneklerden biri olarak verilebilir. Kimileri buna “yardımseverlik” diyecek ancak ben kesinlikle katılamayacağım. Bu kişiler hiçbir engeli olmayan bireyleri sokakta durdurup “Nereye gidiyorsun?” ya da karşısında durup “Sağdan git, soldan git” şeklinde bireyin özel alanını ihlal edici eylemlerde bulunamıyor. Çünkü üstenci bakışla hareket eden bu kişiler, karşısındakini hiçbir engel taşımayan tırnak içerisinde kendi gibi “normal” birey olarak görüyor. İşte üstenci bakış burada devreye giriyor. “Ben senden fiziki olarak daha üstün durumdayım, senin kişisel alanına dilediğim gibi müdahale edebilirim” düşüncesi oluşuyor bu yaklaşıma sahip kişilerde. Daha da üzücü tarafı, üstenci bakış huy edinen kişiler bu davranışı yardımseverlik, korumacılık, iyi niyet anlayışıyla sergilediklerini düşünüyorlar. Peki nasıl baş edebiliriz bu yaklaşımla ya da nasıl tepki vermeliyiz bu anlayışa sahip insanlara?

Özellikle tavırları karşısında öfkelenmeden kuracağımız iletişimin kontrolü bizim elimizde olmalı. Eğer ki iletişim dili sonuç veriyor ise işimiz daha kolay çünkü bu tür kişiler üstenci bakış davranışını çoğunlukla farkında olmadan gerçekleştiriyorlar. Ancak kişi

davranışında ısrar ediyor ise kesin ve net tepkiler vermek, kişileri bireysel alanımıza müdahale etmekten alıkoyacaktır.

Örneğin görme farklılığımız var ve bir otobüse bindiniz. Bu anlayış, size hiçbir şey sormadan kişisel alanınızı hiçe sayarak sizi hemen kucakladı. İlk olarak hiçbir çekince duymadan o saygı yoksunu kişinin ya da kişilerin elinden kendinizi kurtarın. Uygun bir dille yaptığının doğru olmadığını, kendi sınırlarında kalması gerektiğini ifade edin. Uyarınızı anlarsa, iletişim dili işe yaramış demektir. Kişi barbarlıkta ısrar ediyor ise oradaki tepkileriniz kesinlikle net ve kararlı bir şekilde kişisel alanınızı korumaya dönük olmalıdır. Sosyal kimliğimiz ya da bireysel farklılıklarımız, üstenci bakış ya da benzeri anlayışlar bizlere baskı aracı olarak kullanılmamalı. Yazıma burada son vermeden önce, “eşit, erişilebilir, engelsiz hayat” parolasıyla hayatımıza giren ve düşünce dünyamızı derinden etkileyen EEEH Dergi’nin okuru olmaktan ve bu dergiye yazmaktan duyduğum mutluluğun tarifsiz olduğunu belirtmek isterim.

Uzun yıllar hayatımızda var olması dileğimdir. Bütün EEEH Dergi emekçilerine ve okurlarına sevgilerimle.

Dokunulmazlık Hakkı

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Ne çok tartışıldı değil mi son yıllarda bu kavram. Siyasi dokunulmazlık, kürsü dokunulmazlığı, bunların kaldırılması veya kaldırılmaması. Aslında mecazi bir kullanım. Özellikle politikada millet vekillerinin vekil oldukları dönemde yargı bakımından dokunulmaz olmalarını kapsıyor genelde. Ama benim gibi birçok körün her gün gerçek anlamda dokunulmazlığının sürekli çiğnendiğini biliyor musunuz?

Geçenlerde üç saatlik bir sokak yolculuğunda sayayım dedim. En az beş kez birileri iznim olmaksızın koluma, omzuma dokundu, beni çekti, itti, bir yerlere döndürmeye çalıştı. Bu artık o kadar sıradan bir şey ki yürürken, otobüse binip inerken, bir yere otururken, bazen öylesine bir yerde beklerken, sanki otomatik bir motor, insanların ellerini bir yerlerimize temas ettiriyor. O kadar kanaksıyoruz ki bu temasları, çoğu zaman çok doğal bir şeymiş gibi tepkisiz devam ediyoruz yolumuza. Kaldırımda yürürken bir el yapışıyor kolunuza, çekiyor sizi. Bazen lütfediyor, “Çarpacaktın” diyor. Çoğu zaman ise onu bile söylemeye gerek görmüyor. Bir sandalyeyi sağa sola iter gibi silkeliyor seni ve bırakıyor. Tam bir köşeyi döneceksin, diğer koluna yapışıyor bir başkası. “Dur, yanlış gidiyorsun” diye haykırıyor. Nereye gideceğimi benden daha iyi biliyor ne de olsa. Derken, bir yerden inip başka kaldırıma çıkacaksın. Sıkıca kavriyor seni öteki. “Dur, düşme” diyor. Oysa aniden kavradığı için kaybediyorsun dengeni. Tam ilerliyorsun bir yürüyen merdivene, arkadan nefes nefese koşup çekiyor kendini kurtarıcı sanan arkadaş. “Dur, orası tehlikeli, asansör burada” diyor.

O kadar çok örnek var ki, ben saymaktan yorulmam ama bunu yaşamaktan artık çok sıkıldığımı fark ettim. “Niçin?” diye sormaktan da yorulduğum galiba. En akla yakın nedeni bizlerin toplumdaki bağımlı, beceriksiz ve cinsiyetsiz algısı olmalı. Karşıdaki sizi gördüğü an, önce algısı yalnızca farklılığa hapsolüyor, sonra da bu tutsaklık içinde gözetlemeye başlıyor sizi. Ama bu gözetleme kendini doğrulayan kehanet şeklinde. Yani beklenti “Mutlaka bu bir yere çarpacak, kaldırımdan düşecek, yanlış yola sapacak” şeklinde. Onun için tutamıyor kendini ve müdahale başlıyor size rağmen. “Dur, düz git, sağa git, önünde direk var.” Haliyle müdahale

karşısında bilişsel haritanızın dışına çıkıyorsunuz ve gerçekten de çarpıyorsunuz kimi zaman. Böylece gerçek oluyor kendini doğrulayan kehanet. Çoğu kişi de sözel müdahaleyle yetinmiyor asla. Direkt fiziksel sıcak temas sağlıyor sizinle. Cinsiyetiniz, özerkliğiniz, ihtiyaçlarınız hiç önemli değil. Niye tek başına oradasınız ki zaten? Tutuyor, çekiyor, itiyor sizi, rahatlatıyor vicdanını. Ola ki benim gibi reddettiğinizde bu dokunuşu, “şükür bilmez nankör” oluyorsunuz, hiç kendisinde aramıyor hatayı.

İkinci kızdığım kişiler ise, bizzat kör arkadaşlar. Diyorlar ki, “Sakin reddetmeyin gelen destursuz dokunuşları. Sonra kimse yardım etmez bize.” Hayatını bağımlılıklar ve çaresizlik üzerine kurmuş, kendi başına sorumluluk almaktan deli gibi korkan bir grup. Sağlamcılığı dibine kadar kanıksamış, buna karşı duranları da kendi rahatlarını kaçırarak gaflet içindeki düşmanlar olarak gören bir kitle. Kısaca hem sokaktaki algı hem de bizzat benzer şeyleri yaşayan arkadaşlarımızın iğnelemelerine maruz kalış. Yani dostlar, sizi bilmem ama ben gerçek anlamda dokunulmazlık hakkımın peşindeyim. Ne fiziksel, ne sözel, artık yolda yürürken bana dokunmayın lütfen. Derdim yalnız kurt olmak değil. Dilediğimde ben destek isteyecek yaşta ve olgunluktaım. İstiyorum da zaten. Ama bana zorla dokunup özerkliğime tecavüz edenlere karşı kimden nasıl destek alabilirim bilen var mı?

Yine Bir Ayrımcılık Hikayesi

Canan am Yücel

canancam@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Merhaba değerli EEEH Dergi okurları. Zaman öyle bir hızla akıyor ki dergide ilk sayıyı çıkardığımız gün dün gibi aklımda. “Bu ay ne yazacağım, nasıl başlayacağım?” derken 100. sayıya ulaştı dergimiz. Öyle kıymetli kalemler yazdı ve yazmaya devam ediyor ki bu dergide, söylenecek ne varsa söylenmeye, ele alınacak hangi konu varsa tartışılmaya çalışıldı. Bazen aynı konu, farklı yazarlar tarafından ele alınıp tartışıldı. Konu aynı olsa da bakış açısı, kalem, dili, üslubu farklıydı her yazarın. Hepsinin farklıydı okurken verdiği zevk. Ana tamamız yeti farklılığı oldu çoğunlukla. Ama konularımız hep çeşitlilik gösterdi; erişilebilirlik, ayrımcılık, ötekileştirme, mikro saldırganlık, eğitim, sağlık, bilişim vesaire aklımıza ne gelirse yazılıp çizildi bu dergide. Ara ara kendi yoğunluklarım nedeniyle gidip dönmek durumunda kalsam da ta en başından bugüne kadar derginin içinde yer almak, tüm süreçlere şahit olmak çok gurur verici benim açımdan. Bu uzun girişin ardından “Nice 100 yazılara” diyerek başlayayım bu ayki yazıma.

Gün geçmiyor ki ülkemizde bir ayrımcılık vakası yaşanmasın. Ayrımcılık hiçbir alanda sınır tanımıyor; hukukta, sağlıkta, eğitimde, her ortamda karşımıza çıkıyor. “Yine ne oldu?” dediğinizi duyar gibiyim. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 1 Haziran 2022 tarihinde Twitter hesabından yayınladığı bakan Mahmut Özer’in açıklamasını aynen aşağıya alıntılıyorum:

“Ankara, İstanbul ve İzmir’de ilklerini açmak üzere sadece engelli vatandaşlarımızın hizmetinde olan halk eğitimi merkezlerimizi kuracağız.”

Evet, değerli okurlar. Siz ne düşünüyorsunuz bu açıklama ile ilgili bilmem ama ben hem bir eğitimci hem de yeti farkı olan bir yetişkin olarak ayrımcılığı iliklerime kadar hissettim. Gelin, sözcük sayısı bakımından kısa ama etkisi uzun vadede tehlikeli olacak bu açıklamayı birlikte irdeleyelim.

Bakan, ilk önce Ankara, İstanbul ve İzmir’le işe başlayacaklarını açıkça ifade ediyor. Bu demektir ki daha sonra Türkiye’nin farklı illerinde de benzer uygulamayı hayata geçirmeyi hedefliyorlar. Biliyorsunuz halk eğitimi merkezleri, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak çalışmalarını sürdürmekte. Farklı branşlarda açılan kurslarla birçok kişinin bilgi, beceri ve deneyimlerini arttırmaları amaçlanmakta ve kurslara katılan kişiler hak kazanmaları halinde sertifikalandırılmaktadır. Peki yeti farkı olan bireylerin açılan kurslara herkesle aynı anda başvurma ve koşullar uygun olduğu takdirde kayıt olma hakkı varken neden “sadece engelli vatandaşlarımızın hizmetinde olan halk eğitimi merkezleri” gibi ayrımcı bir tanımlama yapılıyor? Buradaki temel amaç ne?

Yıllardır “engelli bireyler için ayrı okullar, engelli yaşam köyleri” gibi temeli ayrıştırmaya ve ötekileştirmeye dayanan tutumlarla mücadele ediyoruz. Gelişmiş birçok ülkede “kapsayıcılık” kavramı kullanılmaya ve hayatın içinde uygulanmaya çalışılırken “kaynaştırma/bütünleştirme” kavramlarını sıklıkla telaffuz eden, tüm genelge ve yönetmeliklerinde bu kavramlara yer veren Milli Eğitim Bakanlığı kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının gereklerini tam olarak yerine getiremediği gibi ayrıştırmacı bir dil kullanmakta ve yeti farkı olan bireyler için ayrı halk eğitimi merkezleri açmayı kendine hedef belirlemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın asıl görevi, yeti farkı olan bireyler için ayrı eğitim merkezleri açmak değil, herkesle aynı anda eğitim alabilecekleri eğitim ortamları hazırlamaktır. Üstelik 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve Türkiye’nin de taraf olduğu Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme olmak üzere ulusal ve uluslararası mevzuatta ayrımcılık açıkça yasaklanmış ve herkesin bir arada bulunabileceği, eşit katılım sağlayabileceği ortamlar yaratılmasının zorunluluğu vurgulanmıştır. Bir hukukçu olmadığım için işin hukuki boyutunu uzmanların takdirine bırakıyorum. Ancak bir eğitimci ve yeti farkı olan bir yetişkin olarak ayrıştırılmış ortamların savunulmasını, bu tür ortamların yaratılmaya çalışılmasını ve bunun güzel bir çözümmüş gibi sürekli karşımıza çıkarılmasını asla doğru bulmadığımı belirtmek istiyorum.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve onun nezdinde tüm bakanlıkların amacı, herkes için erişilebilirliği ve ulaşılabilirliği sağlamak, eşit koşullar yaratmak, birlikte yaşama kültürünü arttırmak olmalıdır. Herkes için her ortamda erişilebilirliği sağlamak yerine, ayrıştırılmış ortamlar yaratarak yeti farkı olan kişileri o ortamlara mecbur etmek, o kişileri toplumdan izole

etmektir. Kişilerin yeti farklılıklarına göre sadece belli ortamlarda makul uyarlamalar yapmak, kapsayıcılıktan uzak, ayrımcı bir tutumdur. Bu asla bir çözüm değil, aksine bir geriye gidiştir. Ayrıca bu tür uygulamalar, devlet politikalarında aciz kalındığını göstermektedir. Böyle bir politika izleyen devletler, “Ben her yerde eşit katılımı, erişilebilirliği, adaleti sağlayamıyorum. Bu nedenle, bunları belli gruplara sağlayabileceğim belli ortamlar yaratmaya çalışıyorum” demekte ve kendi güçsüzlüğünü ifade etmektedir.

Tüm bunlardan da anlaşılacağı gibi asıl amaç, herkesin eşit katılımının sağlanacağı, bilgiye ve hizmetlere erişimin mümkün olan en üst düzeyde sunulacağı, herkesin tüm farklılıklarıyla aynı anda ve aynı ortamlarda var olacağı bir ülkeyi mümkün kılmak olmalıdır. Bunun için de politika yapıcılarının ayrıştırıcı söylemlerden uzak durması, birleştirici bir dil kullanması ve kanun ve yönetmeliklerde yer alan tüm hükümlerin uygulamalarda da yer bulması için üzerine düşeni yapması gerekmektedir.

Farklılıklarımızla var olabildiğimiz, herkesle aynı anda tüm haklara eşit bir şekilde erişebildiğimiz güzel günleri en yakın zamanda görmek dileğiyle. Nice 100 sayılara EEEH Dergi.

Hadsizlik Çok Güzel Gelsenize!

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Sen kalemin kafası nasıl karışır bilir misin azizim? Gel sana anlatayım. Kalemin kafası karışır. Hem de öyle bir karışır ki konu konuya dolanır, cümle cümleye ulanır. Düğüm olur da çözülmez. Peki niye karışır kalemin kafası? Zihinden ve yürekten aynı anda binlerce duygu ve düşünce kendini dışa vurunca karışır. Yürek dizginlenemeyince, bilinç taşınca. 100. sayımız için klavye başına geçtiğimde benim de kalemim karıştı. Zihinsel engelli göçmen bir teyzeye atılan alçakça tekmeyi yaratan insanlık dışı iklimi mi, engelliler için ayrı halk eğitimler açılması tehlikesini mi, pespaye bir mücadele tarzını benimsemiş engelli örgütlerinin tutumunu mu, her gün sokakta karşılaştığımız ayrımcı tutumu mu, haykırsam toprağı delecek hırsımı mı, toprağa düşen yağmurdan sıırıslam olan yüreğimin güzelliğini mi?.. Bir baktım, saatler geçmiş ve ben hiçbir şey yazamamışım. Sonra dedim kendi kendime, “Sürekli sevdadan ve kavgadan söz edilmez ya, 100. sayıda da okurun zihni dinlensin. Ben en iyisi mikro saldırganlık çeşitleri arasında en gülünç olan şeyi yazayım.”

Gülünç ve sinir bozucu bir mikro saldırganlık olarak hadsizlik.

Peki nedir bu meşhur hadsizlik? Hiç canım, yeti farklılığı olanların ve diğer ötekilerin her yerde başına gelen sınırsız davranışlar bütünü. Yeti farkı olanların 24 saat diğer insanların merakını giderme zorunluluğu. Gelin, canlı örnekler üzerinde takılalım. Twitter bildirimlerimde bir tartışmaya mention'landığımı gördüm aylar önce. Konuyu tam hatırlamıyorum ama körlerle ilgili sağlamcı bir dil kullanılmış ve Merhaba Spektrum'daki arkadaşlar da ilgili kişiye cevabını vermiş, tartışma büyüyünce kör kontenjanından beni de mention'lamışlar. Karşıdaki kişi, türünün özelliklerini gösteriyor ve susmak bilmiyor. En sonunda arkadaşları yordüğünü söyledim. Bu sefer beyninden mi başka yerinden mi ürettiği belli olmayan sorularını özelden yazmaya başladı. Evet, bu hadsiz sağlamcıların temel özelliklerinden biridir. Bir engelli 24 saat onların merakını gidermek zorunda. “Kendinizle barışık mısınız?” dedi. Ben de “Siz kendinizle barışık mısınız?” dedim. Kendinden beklenmeyecek bir yaratıcılıkla “Bazen küs, bazen

barışığım” dedi. Ben de aynı şeyin benim için de geçerli olduğunu ve bunun körlükle ilgili olmadığını söyledim. Bilmem kim “Körlerin kendileriyle daha barışık olduğunu söylüyor” dedi. “Ben öyle düşünmüyorum” dedim. Tatmin olmadı arkadaşımız. “Peki körler kendileriyle daha barışık değilse, neden öyle diyor?” dedi. “Dalga mı geçiyorsunuz?” dedim. “Hayır” dedi. Ben kendisini engelleyene kadar kendince yaratıcı, bence boktan sorularına devam etti.

Bu kişi istisna mı? Tabii ki hayır. Bir iş arkadaşınız tırnağınızı kesmeye kalkar, yolda birisi “Tıraşınızı kendiniz mi oluyorsunuz?” diye sorar. Yemekten cinselliğe kadar akıllarına gelen her şeyi pervasızca, karşısındaki insandan izin almadan sorarlar. Durmadan akıl verirler. Öneride bulunmaz, akıl verirler. Çünkü öneri eşitler arasında geçerlidir. Bir kesimin kendini üstün saydığı yerde öneri değil dayatma vardır. Çünkü kendileri normal, biz ötekiyiz. Çünkü toplumdaki egemenlik hissi karşısındakilere her türlü kaba davranışta bulunma hissini verebiliyor kendilerine. O nedenle parkta oturan göçmen teyzenin yüzünü alçakça tekmeleyebiliyorlar. O nedenle yeti farklılığı olan insanlara teklifsiz yaklaşabiliyorlar. 100. sayımızda böyle can sıkıcı şeylere girmek istemiyorum ama konu mecbur oralara dayanıyor. O nedenle bir an önce bitireyim. Onların sağlamcı hadsizlikleri varsa, bizim de 100. sayıyı devirmiş dergimiz var. Tam 100 sayı oldu. Eşitsizliğin, sağlamcılığın ve ayrımcılığın karşısında bir duvar gibi yükseliyor EEEH Dergimiz. Gerisini onlar düşünsün. Nice 100 sayılara.

Herkese Canı Gönülden Saygılar

Gamze Sofuoğlu

sofuoglugamze@gmail.com

[Sayı: 100, Haziran 2022](#)

Yılmaz, vatkalı ceket giydiği için arkadaşları tarafından eleştirilmektedir.

İlkan: Abi, hiç olmamış ya. Bak samimiyetle söylüyorum sana, en kalbi yerden söylüyorum, hiç yakışmamış.

Yılmaz: Güzel kardeşim, bunlar benim vatkalı ceketlerim, ben bu ceketleri çok seviyorum, giymek istiyorum. Siz de bir zahmet bu gerçeğe kendinizi alıştırm. Tamam mı?

İlkan: Tamam abi, bizlik bir durum yok zaten hani. Sen madem öyle istiyorsun, giy yani.

Yılmaz: Kardeşim, ben senin yılgın bir hoşgörü ile beni benimsemene mi kaldım? Sen benim arkadaşım değil misin ya? Bir canı gönülden bir saygı göstere bana ya, canı gönülden...

Çok severek takip ettiğim “Gibi” isimli dizide bu repliği duyunca, aslında yıllardır birkaç açıdan yaşadığımız pek çok yılgın hoşgörü deneyimine dair hislerime tercüman olduğunu canı gönülden hissettim. Tercih ettiğimiz, etmediğimiz pek çok özelliğimizden ötürü bitmeyen bir toplumsal baskı altındayız. Bu baskıların çoğu nefret söylemleri, ayrımcılık gibi açık yollarla kendini gösterirken bazıları yine altında bir nefret, acıma, küçümseme, ayrımcılık gibi duygu ve davranışlar içerse de dışa vurumu nazik ve sizi sizden çok düşündüğü iddiasında bir yerden geliyor.

Ben bu durumu yıllarca kör olmak, kadın olmak ve kör bir kadın olmak üzerinden yaşadım, yaşamaya da devam ediyorum. Yılgın bir hoş görüyle “kör gibi” olmadığım da oldu,

“kör olmasına rağmen” ile başlayan pek çok cümlenin öznesi de oldum, kör olduğum için kadın olamadığım da, konu ben olduğum halde asla muhatap alınmadığım da oldu...

Kör olmayanın kör olandan, kör erkeklerin de diğer körlerden üstün olduğu bir toplumda, bizim sahip olduğumuz özelliklere ne kadar önem attığımızdan bağımsız olarak her gün bu özelliklerimizin altı çiziliyor. Çiziliyor ama bir taraftan da kör gibi ya da kadın gibi de olamıyoruz. Çünkü “normal” sayılmayan sadece “normalliğin” lütfedildiği bireyleriz, mutlaka başında bir sıfatı olan bireyler.

Son yıllarda hayatımın çok büyük bir bölümünde bu baskılardan çok etkilendiğimi, hatta bazı kararlarımın, davranışlarımın doğrudan bu baskılar sonucu oluştuğunu fark etmeye başladım. Yıllarca sık sık körlerin de bir şeyler yapabileceğini ispat etmeye, her rastladığım kişiye körlüğe dair kendimce “doğru” bilgiler vermeye, insanların kafasındaki kör algısını yıkmaya odaklı yaşadığımı fark ettiğimde, omzumdaki yükün bir kısmından kurtulduğumu hissettim. Tüm bunları sadece körlüğüme yönelik doğrudan nefret söyleminde bulunan ya da ayrımcılık uygulayan kişilere yönelik değil, daha kolay kazanacağımı düşündüğüm yığın hoşgörü sahibi kişiler için de yapmışım.

Son yıllarda hayatımızın genelinde toplum baskısı çok arttığından olsa gerek, başkalarının benim de sahip olduğum herhangi bir özellik hakkında ne düşündüğü benim için hiç önemli olmamaya başladı. Baskılara tepkimi yok sayarak vermeyi tercih etmeye başladım. Nasıl ki erkeklerin koyduğu kadınlara yönelik kuralların hiçbirini önemsemiyor ve uygulamıyorsam, engelli olmayanların da engellilere yönelik koyduğu hiçbir kuralı tanımamak ve uygulamamak aslında en mantıklı yol. Hatta bu durum sadece engelli olmak, kadın olmak gibi daha majör şeyler için değil; hayatımızın her anında yaptığımız, tercih ettiğimiz, tercih etmediğimiz her şey için geçerli.

Aslında ben bu noktada yeti farkı bulunan insanların zamanla en fazla bağışıklık kazanabileceği şeylerden birinin toplum baskısı olduğunu düşünüyorum. Çabalayarak kendi hayatını kurmuş ve kendi hayatında kendi gibi olmak isteyen yeti farkı olan kişilerin, toplumun ne dediğiyle ilgilenmemeyi er ya da geç öğrenmek zorunda olduğuna inanıyorum. Hayatımız

boyunca toplum baskısının etkisinde yaşamamız, toplumun tahmin edemeyeceğimiz kadar büyük bir bölümünün inandığı gibi evimizden çıkmıyor olmamıza ya da evimizden çıkıyor olduğumuzu ispatlamaya çabalıyor olmamıza neden olurdu muhtemelen. Düşüncesi bile çok yorucu.

Son birkaç yıldır körlük ve kadın olmaktan bağımsız bir konuda daha büyük bir yılmı hoşgörü lütfedilmeye çalışıldığına sık sık şahit oluyorum. Üç senedir pole dans (direk dansı) öğrencisiyim. Spor yapmak için başladığım pole dans maceram, pole dans yapabilmek için pole kondisyon, stretching, kardiyo, ağırlık antrenmanları gibi pek çok aktiviteyi de hayatıma dahil ederek büyüdü ve hayatımın en önemli parçalarından biri haline geldi.

Spor yapmayı günlük rutinlerimden biri haline getirmek istediğimi fark ettiğim bir dönemde, spor arayışımı paylaştığım iki arkadaşım birbirinden habersiz bir şekilde kendilerinin de yaptığı pole dansı önerdiler bana. Pole dansa dair hiçbir şey canlandıramadım kafamda. “Tamam bir direk var, dönüyor mu, dönmüyor mu, ben nasıl yaparım, güçlü değilim, esnek hiç değilim” gibi sorular sorular... Bu yazıyı okuyan özellikle kör arkadaşlarımın da tahmin edeceği üzere en önemli soru, “Kör birine pole dans öğretmeyi kabul edecek bir hoca bulabilir miyim?” oldu tabii ki. Hiç gizlemeyeceğim, gerçekten pole dansa dair Google’da ilk arattığım şey, dünyada bu sporla ilgilenen kör birinin olup olmadığıydı. Çünkü ne yazık ki bir sporla ilgilenmeye karar verdiğimizde, o spora henüz motivasyonumuzun başındayken hemen başlayıp başlayamayacağımız sadece bizimle ilgili bir durum değil. Şunu düşünmek zorunda olmak hala çok üzüyor, çok büyük bir haksızlığa uğramış gibi hissetmeden edemiyorum. Ben bu konuda çok şanslıydım. Sadece “Deneyelim” diyerek pole dans öğretmenim olmayı kabul eden değil, hayatımı en çok etkileyen insanlardan biriyle de tanışmış oldum.

Arkadaşlarım önce biraz dansı betimledikten sonra bu dansı herkesin yapabileceğinin, dansın temel mottosu olduğunu paylaştılar. Gerçekten de bu sporun içine girdikçe çok farklı özellikte insanın bu sporu yapabildiğine şahit oldum ve hepsi aynı şeyi söylüyordu: “Herkes pole dans yapabilir.” Örneğin ABD’de, Rusya’da, İngiltere’de pole dans yapan birkaç köre rastladım. Tekerlekli sandalye kullanan pole sporcuları da vardı. Kadın egemen bir spor olsa da erkek pole dansçıların sayısı da hızla artıyor. Spor yapmayı sadece zayıflama aracı olarak pazarlayanlara inat, pole dans kilonuzla da hiç ilgilenmiyor ve temel hedefi yapanların zayıflaması değil.

Bu noktada size biraz pole dansın nasıl bir şey olduğunu betimleyerek devam etmek istiyorum. Spor, dans ve akrobasinin birleştiği bu spor; yerden tavana kadar uzanan, ortalama 45 milimetre kalınlığında, paslanmaz çelik, krom, pirinç gibi metallerden yapılmış dikey bir direk üzerinde yapılıyor. Bu direk, tavana monte edilebildiği gibi sıkıştırma mantığı ile de sabitlenebiliyor. Direk, tamamen sizin verdiğiniz momentumla dönebildiği gibi dönmeden, sabit olarak da kullanılabilir. Daha detaylı bilgi için +90 tarafından hazırlanan aşağıdaki kısa belgeseli izleyebilirsiniz.

<https://www.youtube.com/watch?v=0PmTfJC0Mes>

Ben bu dansın oldukça körcül bir dans olduğuna inanıyorum. Öncelikle dairesel bir dans. Yani elbette hareketleri belli bir yöne doğru yapıyorsunuz fakat referans alabildiğiniz bir direk olduğu ve eğer kendinize direğe ek müziğin geldiği yön gibi referanslar bulduğunuz takdirde, yönünüzü bulmak kolay oluyor. Baş üstü hareketlerde bunu sağlamak çok daha zor ama o sırada zaten düşmemeye çalışıyorsunuz. Kim takar yönü 😊

İkinci olarak, ilk maddede de belirttiğim gibi elinizde dans esnasında bir referans noktası var ve bu referansı görmek zorunda değilsiniz. Çünkü bedeniniz bir noktadan sonra kolunuzu, bacağınızı vs. ne kadar uzattığınızda direkte doğru pozisyona oturabileceğinizi otomatik anlayabilmeye başlıyor. Hatta bazı hareketlerde direği, ayağınızı vs. görme ihtimaliniz olmadan tutmanız gerekebiliyor.

Ben bu yazıyı pole dans hakkında bilgi vermekten çok, kör bir kadın olduğum için karşılaştığım yılgın hoşgörülerle pole dans yaptığım için karşılaştıklarım arasındaki benzerliği aktarmak için kaleme aldım.

İlk olarak, pole dansa dair en tahammül edemediğim yorum, bu dansın çok estetik ve zor görüldüğü fakat kadınların bu dansı yaparak aslında en çok kadınlara zarar verdikleri çünkü bu dansın, erkekleri baştan çıkarmak için yapıldığı ve kadını metalaştırdığı.

Ne kadar erkeklerin gözünden bir bakış açısı öyle değil mi? Bir kadın, tüm zorluklarına, çok acılı bir spor olmasına, vücudun pek çok yerini morartmasına rağmen büyük bir disiplinle çalıştığı ve aslında olimpiyatlara dahil edilmek üzere olan bir sporu ancak ve ancak paşa erkeklerimiz için yapabilir. Medyadaki kör temsilinin biraz dışına çıktığımda hiç kör gibi olmayan ben, medyadaki temsili striptiz kulüplerdeki egzotik pole stiline sıkıştırılmış danstan dışarı da çıkamıyorum. Pole dans çeşit çeşit, striptiz kulüplerde görülen sadece bir türü. Akıselim kişilere bilgi olsun; striptiz kulüplerde yapılan egzotik stil pole dansın türlerinden sadece biri. Bir pole dansçı, isterse egzotik istemezse de pole fitness, pole art vs. yapar. Aslında konu bu kadar basit.

İkinci olarak, pole yaparken giyilen kıyafetler de paşalarımızı rahatsız ediyor. Güzel dansmış da bu kadar kısa giymeye gerek var mıymış? Direk üzerinde kaymadan tutunabilmemizi sağlayan şey derimiz. Bu sebeple de bikini, mayo, mini şort ve sporcu sutyeni gibi kıyafetler daha çok tercih ediliyor. Ha bu demek değil ki örneğin kapalı bir kadın pole dans yapamaz. Yurt dışında sadece kapalı kadınların pole dans öğrenebildiği stüdyolar olduğunu okumuştum. Yani burada da istenirse daha zor hareketlerde daha uzun süre ve daha rahat tutunabilmek için mümkün olduğunca az kıyafet, zorunluluktan veya değil, tercih edilebilir. Bunu sadece bu sporu kolaylaştıran bir unsur olduğu için değil, tatlı canım öyle istiyor diye de yapabilirim. Dikkat ettiyseniz, konu yine bu kadar basit. Başkalarının yaşam stiline laf etme motivasyonuyla yaşayanların gözünde, [“Hem kör hem mini etek giyiyor”](#)dan teşhirciliğe bir yolculuk benimkisi.

Körlükten girip kadınlıktan çıkıp pole dansa da uğrayarak oldukça dolambaçlı yollardan geçerek ne söylemek istiyorum? Sahip olduğumuz özelliklerimize, yaptıklarımıza, tercih ettiklerimize, tercih etmediklerimize yönelik, bunlara kendi hayatımızda ne kadar önem atfettiğimizden bağımsız olarak, toplumun bir kesiminin nefretinden, ayrımcılığından, yılgın hoşgörüsünden kurtulamayacağız. Sen bu yazıdan körlüğü, kadın olmayı ya da pole dansı çıkar; kendi sahip olduğun özelliklerini ekle. Hiçbir şey değişmeyecek. Madem ne yaparsak yapalım bazı şeyleri değiştirmemiz henüz çok zor, yüreğini yüreğimizin yanına atanları yanımıza alalım ve yolumuza devam edelim.

Güzel kardeşim, bunlar benim kör gözlerim, bu beyaz bastonum, bu ekranını karartarak kullandığım telefonum, bu XX kromozomlarım, bu selülitim, bu evimdeki direğim, bu şortum, bu da pleaserlarım. Ben tüm bunları çok seviyorum. Siz de bir zahmet bu gerçeğe kendinizi alıştırm.

100. sayıya: EEEH Dergi Türkiye’de sağlamlılık ve sakatlık alanında pek çok şeyin ilk kez tartışıldığı, çok kaliteli bir mecra. Sakatların tarihe kendileriyle alakalı notu kendilerinin düşüyor olması çok önemli. Bir zamanlar EEEH Dergi sayfalarında yazı yazmış olduğum için kendimi çok şanslı hissediyorum. İyi ki varsınız hayata “eeeh” diyenler.

İki Tanık Dayatmasına Karşı Mücadelede Bellek Yenilemek

Av. Turhan İçli

turhan.icli@gmail.com

Sayı: 100, Haziran 2022

Türkiye Noterler Birliği'nin körlere, yaptıkları işlemlerin geçerli olması için ısrarla iki tanık dayatmaya devam etmesi karşısında bu kuruluşa karşı son aylarda yeniden bir mücadele başlatılmış bulunuyor. İmza kampanyaları, basın açıklamaları, tweett eylemleri, ilgili kurumlar nezdinde lobi faaliyetleri sürüp gidiyor. En son olarak 10 Mayıs günü, içlerinde Türkiye Körler Federasyonu ve bağlı dernekler ile Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği, Engelsiz Erişim Derneği, Eğitimde Görme Engelliler Derneği, Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Derneği gibi pek çok derneğin ve Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Bursa ve Denizli barolarının da bulunduğu üç yüz kişiyi aşkın bir grup tarafından bir basın açıklaması ve dört saate yakın oturma eylemi gerçekleştirildi. Bu, 2015 yılının 10 Mayıs günü Engelliler Konfederasyonu ile Engelli Hakları Forumu'nun birlikte gerçekleştirdikleri, bin kişinin üzerinde bir katılımı yapılan ve Altı Nokta Körler Derneği ile Türkiye Sakatlar Derneği'nin de etkin bir biçimde desteklediği "Büyük Ankara Buluşması"ndan sonra en kalabalık ve etkili eylemdi. Basında ve web sitelerinde geniş yer buldu. Bu eylemle birlikte körler, demokratik engelli hareketinin öncüsü olarak yeniden sahne alıyordu. Dergimizin bu sayısında, belleğimizi yenilemek ve tarihe not düşmek adına körlerin imza sorununun tarihsel süreci ve perspektifleri hakkında bir panorama sunmaya çalışacağım.

Körlerin imza sorunu önemli midir? Evet, son derece önemlidir. Zira imza kişiliğin dışavurumudur. Dünyada ne kadar insan yaşıyorsa, o kadar farklı imza bulunmaktadır. Birey olarak insan, varlığını ve iç dünyasını imzası aracılığı ile ortaya koyar. İmza, "İşte ben buyum. Birey olarak varım ve başka bireylerden farklıyım" anlamına gelen bir iletidir; bir kişilik beyanıdır. Hele hele günümüzün atomuna dek parçalanmış ve bireyselleştirilmiş kapitalist toplumunda imza kişiliğin kanıtlanmasının bir aracıdır aynı zamanda. Kişi isen imzan vardır; imzan yoksa kişi değilsin.

Yalnız burada, imzayı bir çizgisel şekil olarak algılamamak gerekir. Bir resim, bir şiir, bir roman, bir müzik bestesi, bir yontu da imzadır aynı zamanda. Zira her türlü yaratının kendine

özgü bir tarzı, tadı, rengi, estetiği ve niteliği vardır. Bütün bu yaratılar, yaratıcısının ruhsal dünyasını, içsel zenginliklerini ve yeteneklerini yansıtır. İmzanın çizgisel bir şekil haline dönüşmesi, kişiliğin simgeleştirilmesi ve kanıtlanması gereksiniminden doğmuştur.

Şimdi şunu sorabiliriz: Noterlerin geçerli sayılması için imzamıza iki tanık istemesi ne anlama gelmektedir? Çok açık değil mi? “Ben senin kişiliğini tanımıyorum. İki tanıkla kişi olduğunu kanıtla.” Bu, çağ dışı ve son derece onur kırıcı bir tutumdur.

Körlerin bütünüyle eğitimsiz ve cahil olduğu bir dönemde, özellikle borçlandırıcı işlemlerde risk altına girmemeleri ve aldatılmamaları için yaptıkları işlemi ona açıklayacak, yanlış bir işleme imza atmalarını önleyecek birilerine gereksinim duyulmasını anlamak olanaklıdır. Ama körlerin öğretmen, avukat, sosyolog, psikolog, kamu yöneticisi oldukları, her düzeyde eğitim gördükleri ve ticaret yaşamında binlerce başarılı işlem yaptıkları günümüzde bunu anlamak ve hoş görmek olanaklı değildir. İşte bu yüzden, Türkiye Noterler Birliği'nin iki tanık dayatmasına karşı yürütülen mücadele yaşamsal önemdedir. Bir kişilik sorunu olduğu kadar bir onur sorunudur aynı zamanda.

Bu yüzden ülkemizdeki körlerin çatı örgütü olan Türkiye Körler Federasyonu, demokratik ve mücadeleci bir niteliğe kavuştuğu 1994 yılından itibaren sorunu gündemine aldı. Bütün yasalastırma önerilerinde ve özellikle demokratik, kapsamlı ve bütünlüklü yasa taslağı çalışmalarında tanık bulundurulması zorunluluğunun kaldırılmasına yer verdi. 2004 yılında ilan edilen Engelliler Kanunu taslağına bu hususun girmesi için yoğun bir lobi faaliyeti gerçekleştirdi.

Hummalı bir lobi çalışmasının sürdürüldüğü ve mecliste sabahladığımız günlerdi. Kör milletvekili Sn. Lokman Ayva ve dönemin engellilerden sorumlu devlet bakanı Sn. Nimet Çubukçu bizi destekliyordu. Ancak mecliste grubu bulunan partilerin hiçbiri konuya henüz sıcak bakmıyordu. Özellikle iktidar partisinin güçlü isimlerinden Mir Mehmet Dengir Fırat ile ana muhalefet partisi sözcülerinden Haluk Koç, bizi çok zorluyordu. Bu uygulamanın körlerin çıkarlarının korunması için yapıldığına inanıyorlardı. Onların tereddüt geçirmesinde o zamanki Türkiye Sakatlar Konfederasyonu başkanı Faruk Öztimur ve onun hukuk danışmanı Ömer İnal

Durmuş'un tanık zorunluluğunun muhafaza edilmesi için partilere yaptıkları baskıların da etkisi büyüktü. Sürekli olarak siyasal partilerin faks cihazlarına tanık zorunluluğunun kaldırılmaması için dilekçeler gönderiyorlardı. Sn. Lokman Ayva, meclisteki odasını lobi faaliyeti yapan Türkiye Körler Federasyonu heyetine tahsis etmişti. Orada sabahlıyorduk. Zira TBMM geç saatlere hatta bazen sabaha dek çalışıyordu. İktidar ve muhalefet temsilcilerini bulduğumuz yerde sıkıştırıyor; onlara haklılığımızın gerekçelerini anlatmaya çalışıyorduk. Meclisin tatile girmesine birkaç gün kalmıştı. Görüşmeler uzuyordu.

İktidar ve muhalefet temsilcileri bizden haklılığımızı kanıtlamamız için çağdaş ülke yasalarından emsal düzenlemeleri getirmemizi istiyorlardı. Almanya, İngiltere, Fransa gibi ülkelerin kör örgütleriyle internet üzerinden yazışıyor; emsal düzenlemeler bulmaya çalışıyorduk. Birçok Avrupa ülkesinde tanık gereksinmesi ve uygulaması olmadığından, buna ilişkin bir düzenleme de yoktu. Nihayet konuya ışık tutacak bir-iki örnek bulabildik. Ama yine de parti temsilcilerinin tereddüdünü gideremedik. Sn. Ayva ve Sn. Çubukçu ile birlikte gecenin bir yarısında Azerbaycan'dan yeni dönmüş olan başbakan Sn. Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmeyi başardık. Bizi dinledi ve kesin bir dille merak etmememizi, sorunun mutlaka çözüleceğini belirtti. Ne var ki meclis iki gün sonra yani 1 Temmuz 2005 günü tatile girmeye karar vermişti. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun yetişmesi mümkün gözüküyordu. Bunun üzerine 28 Haziran günü yapılan grup toplantılarına büyük bir kalabalıkla girmeye ve sürenin uzatılması için baskı yapmaya karar verdik. Salı günü yaklaşık iki yüz kişiyle Ak-Parti grubundaydık. Ayaküstü başbakanı yakalayarak talebimizi açıkladık. Konuşmasında bu talebi değerlendireceklerini söyledi. Sonra CHP grubuna geçtik. Sn. Deniz Baykal'a da ayaküstü derdimizi anlattık. Sn. Baykal, konuşmasında tatil süresinin uzatılması için Ak-Parti'ye hodri meydan çekti. Böylece meclisin çalışma süresi 7 Temmuz'a kadar uzatılmış oldu. 5378 sayılı kanun, imza zorunluluğunun kaldırılması da dahil olmak üzere partilerin oybirliğiyle kabul edildi.

5378 sayılı kanunla Borçlar Kanunu'nda ve Noterlik Kanunu'nda değişiklikler yapılarak körlerin iki tanık bulundurması onların isteğine bırakılıyor; Türk Ticaret Kanunu'ndaki ilgili hüküm bütünüyle iptal ediliyordu. Sıra bu değişikliklerin yaşama geçirilmesine yani uygulanır hale getirilmesine gelmişti.

Uzun süre bankalar ve tapu müdürlükleri buna direndiler. Noterler iki tanık bulundurulmaksızın işlem yapmaya başladılar. Zaman zaman bankalara ve zorluk çıkartan Noterlere karşı örgütlerimizce basın açıklamaları ve eylemler yapıldı. Tanıksız imza uygulaması giderek yayılmaya başladı. Altı Nokta Körler Derneği adına Tapu Tüzüğü'nün körlerden tanık isteyen hükmünün iptali için Danıştay'da açılan dava 2011 yılında söz konusu maddenin iptali ile sonuçlandı ve Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü yeni bir tüzük hazırlamak zorunda kaldı. Böylece sorun, tapu müdürlükleri nezdinde de çözülmüş oldu.

Ne var ki aynı yıl MHP milletvekili Faruk Bal'ın önerisi üzerine yeni Borçlar Kanunu'nun görüşmeleri sırasında kanuna iki tanık uygulamasını yeniden getiren bir hüküm konuldu. Bu gelişmenin arkasında eskiden olduğu gibi yine Ömer İnal Durmuş vardı. Türkiye Körler Federasyonu'nun kararlı mücadelesi sayesinde kabul edilen kanun, Resmi Gazetede yayımlanmadan "tekrir-i müzekkere" yoluyla yeniden değiştirilerek iki tanık bulundurulması görme engelli bireyin isteğine bırakıldı.

Fakat aksilikler sona ermedi. 2014 yılında Türkiye Noterler Birliği, her nedense daha önce uygulayageldiği iki tanık istememe tutumundan vazgeçip bir genelge yayınlamaya 2005 öncesi uygulamalara geri döndü. Türkiye Körler Federasyonu derhal harekete geçerek TNB'ye bir dilekçe verip bu tutum değişikliğinin nedenini sordu ise de ikna edici bir yanıt alamadı. TNB, bin dereden su getirerek Noterler Birliği Kanunu'nun 86 ve 87. maddelerini dayanak gösterip imza atma imkanına sahip olmayanların iki tanık bulundurmasının zorunlu olduğunu söyledi. Oysa TNB'nin sözünü ettiği bu maddeler, herhangi bir nedenle imza atma imkânı bulunmayan kişileri ilgilendirmekte olup körlerle ilgili bir düzenlemeyi içermemekteydi. Zira aynı kanunun 73 ve 75. maddeleri, 86 ve 87. maddelerin istisnasını oluşturmakta; öncelikle uygulanması gereken özel hüküm niteliğini taşımaktaydı. Türkiye Körler Federasyonu'nun bu tezleri karşısında TNB kös dinledi ve tutucu davranışta ayak diretti.

2016 yılında Altı Nokta Körler Derneği konuyu gündemine alıp o dönem derneğin hukuk danışmanı olduğum için benden bu hususta kapsamlı bir rapor hazırlamamı istedi. Konuyu çeşitli bakımlardan etraflıca inceleyen 16 sayfalık bir rapor hazırladım. Bu raporda gerek Borçlar

gerekse Noterler Birliği Kanunlarının son derece açık bir biçimde iki tanık bulundurulmasının görme engelli bireyin kendi isteğine bağlı olduğunu, Yargıtay kararlarının bunu desteklediğini, yeni bir yasa değişikliği olmaksızın Noterler Birliği Kanunu'nun 73 ve 75. maddelerinin uygulanmasının zorunlu olduğunu, Noterler Birliği'nin açıkça yasayı çiğnediğini belirttim.

Bu arada 2016 yılında Engelliler Konfederasyonu'nun yürüttüğü lobi faaliyeti sonunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, "Bankacılık Hizmetlerinin Erişilebilirliğine Dair Yönetmelik" adıyla bir yönetmelik yayımlayarak bankacılık işlemlerinde iki tanık bulundurulmasını körlerin isteğine bırakan bir düzenleme yaptı.

Aynı yıl Noterler Birliği'nin yasa dışı uygulaması, Türkiye Körler Federasyonu'nun da gündemine geldi. Federasyon, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü ile görüşerek iki tanık bulundurulmasının körlerin isteğine bağlı olduğu yönünde genel müdürlüğü ikna etti ve bu doğrultuda bir yazının Noterler Birliği'ne gönderilmesini sağladı. TNB, Türkiye Körler Federasyonu'nun ısrarlı randevu taleplerine yanıt vermiyordu. Bu yüzden federasyon ve Engelsiz Erişim Derneği 5 Aralık 2016 tarihinde TNB önünde kitlesel bir basın açıklaması yaptı. Yüzlerce kabartma ve mürekkep baskılı dilekçeyi TNB'ye verdi. Bu eylem üzerine TNB yetkilileri, federasyonla görüşmeyi kabul etmek zorunda kaldılar. TNB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Türkiye Körler Federasyonu, Engelsiz Erişim Derneği, Eğitimde Görme Engelliler Derneği temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu toplantılara başladı. Bu toplantılara Türkiye Körler Federasyonu'nun daveti üzerine Görme Özürlüler Federasyonu da katıldı. Bu kapsamda dört toplantı gerçekleştirildi. Çalışma grubu, katılımcı sivil toplum örgütlerinin görüşlerini benimseyerek çalışmalarını sürdürdü. Hatta TNB, süreci biraz daha yumuşatmak amacıyla 2019 yılında yeni bir genelge yayımlayarak şimdilik onama şeklindeki işlemlerde iki tanık istenmesini kaldırdı. Bir teknik komisyon oluşturularak körlerin yaptığı işlemin içeriğine vakıf olarak imzalarını atabilmeleri için teknolojik gelişmelere uygun senaryolar oluşturdu. Bu senaryolar içerisinde akıllı telefonla işlemleri adım adım izleyerek onaylayan senaryonun daha yaygın uygulama alanı bulabileceğine ilişkin bir kanı egemen oldu.

Ama tam bu aşamada yeni bir gelişme meydana geldi ve Aile ve Sosyal Politikalar bakanı Sn. Zehra Zümrüt Selçuk görevden alındı ve yeni bakan konuya olumlu bakan Engelli ve Yaşlı

Hizmetleri Genel Müdürü Sn. İshak Çiftçi'yi değiştirerek son derece duyarsız olan Sn. Orhan Koç'u görevlendirdi. Ayrıca Noterler Birliği Genel Kurulu'nda yönetim kurulu değişikliği meydana geldi. Böylece, süreç akamete uğramış oldu. 2020 yılında Covid-19 Pandemisi başladığından, iki yıl zaman kaybedildi.

Avukat Mümin Özeken'e noterlik tarafından 2 imza olmadan işlem yapılmaması ve avukat Mümin Özeken'in suç duyurusunda bulunmak istediği savcının da iki tanık istemesi üzerine 2022 yılının Nisan ayında sorun yeniden gündem oldu. 5 Nisan'da eş zamanlı olarak Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği Ankara Adliyesi önünde, İstanbul Barosu Engelliler kurulu İstanbul Çağlayan Adliyesi önünde kitlesel basın açıklamalarıyla bu uygulamayı protesto etti. Konu iktidar partisi yetkililerine taşındı. Avukat Mümin Özeken'den iki tanık isteyen Cumhuriyet savcısı görevinden alındı. Türkiye Körler Federasyonu, Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği'nin talebi üzerine konuyu gündemine alıp 10 Mayıs 2022 tarihinde TNB önünde bir basın açıklaması yapılmasına karar verdi.

Daha sonra Görme Engelli Evrensel Hukukçular Derneği tarafından 200 sayfalık bir dosya hazırlandı. Bu dosya içerisinde talep dilekçesinin yanı sıra Adalet ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlıklarının görüşleri, Yargıtay kararları, BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri, BM Engelli Hakları Komitesi'nin sözleşmenin "Kanun Önünde Eşit Tanınma" başlıklı 12. maddesine ilişkin 1 nolu genel yorumu ile Uluslararası Noterler Birliği'nin Engellilerin Hukuki Ehliyetine İlişkin İyi Uygulamalar Kılavuzu yer alıyordu. TNB başkanı Sn. Dursun Cin'den bir randevu alınarak 11 Nisan tarihinde görüşmelere başlandı. Sn. Cin, bizim görüşlerimize katılıyor gibi gözüküyordu. Ama daha sonra öyle olmadığı anlaşılacaktı.

18 Nisan günü kalabalık bir heyetle Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri genel müdürü Sn. Hakan Öztatar ile bir görüşme gerçekleştirildi. Sn. Öztatar, bizim görüşlerimize tamamıyla katıldığını belirterek bu doğrultuda bir yazının TNB'ye gönderilmesi hususunda söz verdi. Söz konusu yazı, 6 Mayıs günü TNB'ye iletildi.

Kısa sürede TNB'nin Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün olumlu görüşüne rağmen süreci uzatacağı, sn. Müjgan Özen Bilgen tarafından Danıştay'da açılan

davanın sonucunu bekleyeceği anlaşıldı. Bu durumda 10 Mayıs'ta kitlesel bir eylemin gerçekleştirilmesi kaçınılmaz hale geliyordu.

10 Mayıs günü Türkiye Noterler Birliği'nin önü ana-baba günüydü. Çeşitli illerden yüzlerce kör, kendi onurlarına sahip çıkmak için koşup gelmişti. Eylemciler hep bir ağızdan "İmzam tanığımdır, vur vur inlesin, Noterler Birliği dinlesin" diye haykırıyordu.

Noterler Birliği bu haykırışları duydu. TNB başkanı Sn. Dursun Cin, dört saat süren oturma eyleminin sonunda nihayet gelerek eylemcilere seslendi. Zamana gereksinimleri vardı. Birkaç ay içerisinde görüşmelerle sorunu çözeceklerdi. Bu konuşma eylemciler arasında büyük hayal kırıklığı yarattı.

Yıllardır körlerin onuruyla oynayan Türkiye Noterler Birliği'nin bu sözlerine inanılabilir miydi? Eylemciler kafalarında bu soru işaretleriyle evlerine döndüler. Eylemi organize eden engelli örgütleri yeni eylem stratejisinin hazırlığına başladılar.

Bu strateji oluşturma çabalarının ilk adımı 01.06.2022 tarihinde Ankara Barosu Engelliler Kurulu Tarafından gerçekleştirilen "Görme Engellilerin İmza Sorunları Hakkında Çalıştay" ile atıldı. Türkiye Barolar Birliği tesislerinde yapılan ve yaklaşık 8,5 saat süren çalıştayda Atılım Üniversitesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu, Av. Turhan İçli, Türkiye Bankalar Birliği temsilcisi Av. Aysun Okyay, Av. Osman Sezer, Atılım Üniversitesi Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı öğretim görevlisi Dr. Aslı Şimşek, TOB Üniversitesi Medeni Usul Hukuku Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Sema Taşpınar Ayvaz, Yargıtay 3. Daire üyesi hâkim Emir Ateş, Dünya Körler Birliği bir önceki dönem başkanı Friedrich Schroder, imza sorununu BM Engelli Hakları Sözleşmesi, T.C. Anayasa'sı, Türk Borçlar Kanunu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Noterler Kanunu ve diğer mevzuat açısından irdeleyen sunumlar yaptılar. Çok sayıda kuruluşun ve sivil toplum örgütünün katıldığı çalıştayın sonuç bildirisinde Türkiye Noterler Birliği'ne uluslararası sözleşmelere, anayasaya ve yasalara aykırı olarak körlerin imzasının geçerli olması için iki tanık istenmesi uygulamasından derhal vazgeçmesi hususunda çağrıda bulunuldu.

Mücadelenin tarihsel süreci bu kadarla özetlenebilir. Şimdi biraz da Noterler Birliği'nin yasalara aykırı olarak yaptığı uygulamanın hukuksal niteliğini ve bireyi hak öznesi haline getiren hukuki ehliyet kavramını tartışalım.

Hak sahibi olma ve haklarını kullanabilme yeterliliğine hukukta "hukuki ehliyet" adı veriliyor. Hukuki ehliyet, hak ehliyeti ve fiil ehliyeti olarak ikiye ayrılıyor. Bir hakka sahip olmak yani hukuk düzeni tarafından o hakkın koruma altına alınması hak ehliyetini; o hakkın bizzat hak sahibi tarafından kullanılabilmesi ise fiil ehliyetini gerektiriyor. Tarihte bir bütün olarak hukuki ehliyeti tanınmayan toplumsal kesimler olduğu gibi hak ehliyeti tanınıp fiil ehliyeti tanınmayan kesimler de olmuştur. Örneğin, Eski Atina'da kadınlar, köleler ve yabancılar hak öznesi olarak tanınmıyordu. Bu yüzden "yurttaş" sayılmıyorlardı. Günümüzde kadınların hak ehliyetine sahip olup fiil ehliyetinin kısıtlandığı durumlarla karşılaşılıyor.

Günümüz dünyasında bir milyara varan varlığıyla engelliler, hukuki ehliyeti sınırlı olarak kullanabilen en büyük azınlığı meydana getiriyor. Genellikle ülkelerin ulusal mevzuatında engelli hakları tanınmakla birlikte, bu hakların kullanılışı sırasında çeşitli kısıtlamalarla yüz yüze geliniyor. Örneğin, görme engellilerin oy kullanma hakkı var ama bu hakkı bizzat kendileri bağımsız olarak kullanamıyorlar. Yanlarında birilerini götürmek zorunda kalıyorlar. Örneğin, görme engellilerin her türlü işlemi yapma hakkı var ama yaptıkları işlemin geçerli olması için iki tanık tarafından tasdik edilmesi gerekiyor. Aslında Noterlik Kanunu'nun, 5378 sayılı kanunla değiştirilen 73 ve 75. maddeleri iki tanık bulundurulmasını, işlem yapan görme engelli bireyin isteğine bırakmış durumda. Ama Türkiye Noterler Birliği 2014 yılından beri bu yasa maddelerini çeşitli bahanelerle uygulamıyor ve işlem yapan görme engelliye iki tanık zorunluluğunu dayatıyor. Şimdi sırasıyla Türkiye Noterler Birliği'nin bu uygulamasını dayandırdığı gerekçeleri ele alalım.

Birinci olarak Türkiye Noterler Birliği, Noterler Kanunu'nun 73 ve 75. maddelerini uygulamamasının gerekçesini aynı Kanunun 87. maddesine dayandırıyor. Söz konusu maddenin başlığı "İlgilinin okuma-yazma imkanına sahip olmaması." Noterler Birliği körlerin de okuma-yazma imkanına sahip olmayanlar arasında olduğunu düşünerek bu madde kapsamında değerlendirilmeleri gerektiğini iddia ediyor. Oysa körler arasında okuma-yazma imkanına sahip

olmayanlar olduğu gibi üniversiteyi bitirmiş pek çok kişi bulunuyor. Yani körlerin okuma-yazma imkanına sahip olanları da var. Ama mürekkep baskılı materyallerle değil, Braille alfabesi yöntemiyle. Eğer, 73 ve 75. maddeler olmasaydı, körlerin durumunun 87. madde kapsamında ele alınması kaçınılmaz olurdu. Ne var ki 73 ve 75. maddeler, 87. maddenin istisnası olarak düzenlenmiş bulunuyor. 73 ve 75. maddeler, içinde körlerin de bulunduğu bazı engel gruplarına özgü maddelerdir. Bu nedenle de hukuk terminolojisiyle ifade edersek, “özel hüküm” niteliğindedir. Yine hukukun temel ilkelerinden biri, özel-genel hüküm çatışmalarında özel hükmün uygulanacağı yönündedir.

Zaman zaman noterler ve bazı bankalar, körler için iki tanık olmaksızın işlem yapmama tutumlarını Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 206. maddesine dayandırıyorlar. Bu maddede okuma-yazma bilmeyenlerin durumu düzenleniyor ve okuma-yazma bilmeyenlerin işlemlerinin geçerli olması için iki tanık tarafından tasdik edilmesi gerektiği söyleniyor. Yukarıda da belirttiğim gibi söz konusu madde geneldir ve okuma-yazma bilmeyenlerin tümünü kapsamaktadır. Oysa körlerin eğitim görmüş kesiminin okuma-yazma bilmediğini söylemek açıkça mantık dışıdır.

5378 sayılı yasayla 2005 yılında değiştirilen Borçlar Kanunu’nun 15. maddesinin (c) bendi, sorunu kökünden çözmüş bulunuyor. Yaptığı işlemde iki tanık bulundurulması tercihini görme engelli bireyin kendisine bırakıyor. Sorun, yapılan işlemin içeriğine vakıf olma sorunu ise bugünkü teknolojik olanaklar sayesinde körlerin her türlü yazıyı okuması mümkündür. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, “kalıcı veri saklayıcısı” adıyla yeni bir kavramı şöyle tanımlıyor: “Kalıcı veri saklayıcısı: Tüketicinin gönderdiği veya kendisine gönderilen bilgiyi, bu bilginin amacına uygun olarak makul bir süre incelemesine elverecek şekilde kaydedilmesini ve değiştirilmeden kopyalanmasını sağlayan ve bu bilgiye aynen ulaşılmasına imkân veren kısa mesaj, elektronik posta, internet, disk, CD, DVD, hafıza kartı ve benzeri her türlü araç veya ortam.”

Bütün bu dayanaklar ve argümanlar karşısında Türkiye Noterler Birliği’nin iki tanık dayatmasını anlamak mümkün değildir. Türkiye Noterler Birliği bu tutumuyla körleri değil, noterleri koruma altına almaya çalışıyor. Ama bunu yaparken çağ ve yasa dışına düşüyor.

Bakalım, Türkiye Noterler Birliği'nin inadı nasıl kırılacak. Körlerin fendi noterleri yenebilecek mi?